

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
FAKULTA PEDAGOGICKÁ

Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

Bakalářský studijní program: Speciální pedagogika

Studijní obor: Speciální pedagogika pro vychovatele

Kód oboru: 7506R029

Název bakalářské práce:

VLIV ELEKTRONICKÝCH MÉDIÍ NA CHOVÁNÍ MLADISTVÝCH

INFLUENCE OF ELECTRONIC MEDIA ON TEENAGERS' BEHAVIOUR

Autor: :

Podpis autora.....

Jaroslava Bendová

Cihlářská 4035

430 03 Chomutov

Vedoucí Práce: doc.PhDr. Bohumil Stejskal CSc.

Počet:

stran	obrázků	tabulek	grafů	zdrojů	příloh
64	0	12	9	19	3 + 1CD

CD obsahuje **celé** znění bakalářské práce

V Liberci dne: 30.dubna 2008

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
FAKULTA PEDAGOGICKÁ

Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jméno a příjmení:

Jaroslava Bendová

Adresa:

Cihlářská 4035, 430 03 Chomutov

Studijní program:

Speciální pedagogika

Studijní obor:

Speciální pedagogika pro vychovatele

Kód oboru:

7506R029

Název práce:

VLIV ELEKTRONICKÝCH MÉDIÍ NA CHOVÁNÍ UČŇOVSKÉ
MLÁDEŽE

Název práce v angličtině:

HOW DO ELEKTRONIC INFLUENCE TEENAGERS
VOCATIONAL SCHOOLS

Vedoucí práce:

doc.PhDr. Bohumil Stejskal CSc.

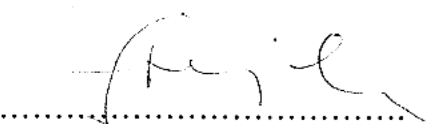
Termín odevzdání práce:

30.04.2008

Bakalářská práce musí splňovat požadavky pro udělení akademického titulu „bakalář“ (Bc.).

vedoucí bakalářské práce

děkan FP TUL

vedoucí katedry

Zadání převzal (student): Jaroslava Bendová

Datum: 23. 02. 2007

Podpis studenta:

Cíl práce:

Odvádějí elektronická média mládež od jiných volnočasových aktivit?

Základní literatura:

- KRAUS, Blahoslav, aj. *Člověk-prostředí-výchova: K otázkám sociální pedagogiky*. 1. vyd. 2001. ISBN 70-7315-004-2.
- McQUALL, Denis. *Úvod do teorie masové komunikace*. 1.vyd. 1999. ISBN 80-7178.200-9.
- MEYROWITZ, Joshua. *Všude a nikde: Vliv elektronických médií na sociální chování*. 1. vyd. 2006. ISBN 80-246-0905-3-
- MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. 1. vyd. 2006. ISBN 80-247-1362-4.
- MUSIL, Josef. *Elektronická media v informační společnosti*. 1. vyd. 2003. ISBN 80-7220-157-3.
- SAK, Petr. *proměny české mládeže: Česká mládež z pohledu sociologických výzkumů*. 1. vyd. 2000. ISBN 80-7229-042-8.
- SAK, Petr, SAKOVÁ, Karolína. *Mládež na křižovatce: Sociologická snalýza postavení mládeže ve společnosti a její úlohy v procesech evropeizace a informatizace*. 1. vyd. 2004. ISBN 80-86320-33-2.

Poděkování

Ráda bych na tomto místě poděkovala vedoucímu bakalářské práce

doc. PhDr. Bohumilu Stejskalovi CSc. za trpělivost, cenné rady a konstruktivní připomínky.

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské a konzultantem.

V Liberci dne 30. dubna 2008

Podpis

Název bakalářské práce: *Vliv elektronických médií na chování mládeže*
Název bakalářské práce: *Influence of electronic media on teenagers` behavior*
Jméno a příjmení autora: Jaroslava Bendová
Akademický rok odevzdání
bakalářské práce: 2007/2008
Vedoucí bakalářské práce: doc.PhDr. Bohumil Stejskal CSc.

Resumé:

Bakalářská práce se zabývala problematikou vlivu elektronických médií na chování mládeže. Vycházela z předpokladu, že nové informační a komunikační technologie vyplňují volný čas mládeže a zasahují i do školní výuky. Jejím cílem bylo zjistit, zda elektronická media odvádějí mládež od jiných volnočasových aktivit. Podařilo se prokázat, že u většiny žáků hrají média primární roli v jejich volném čase. Struktura práce byla rozdělena do dvou stěžejních oblastí. Jednalo se o část teoretickou, která pomocí zpracování a prezentace odborných zdrojů popisovala, objasňovala v první kapitole specifika hraniční inteligence a mentální retardace. Druhá kapitola se věnovala problematice volného času a působení médií. Třetí a čtvrtá kapitola řešila problematiku agrese a s ní související šikany. Praktická část zjišťovala pomocí dotazníků, rozhovorů a pozorování priority a preference 21 žáků odborného učiliště. Součástí praktické části je i sociometrické šetření této skupiny. Výsledky ukazovaly na stále větší vliv elektronických médií na chování mládeže, jak ve volném čase, tak i v průběhu vyučování.

Klíčová slova: agrese, agresivita, informační a komunikační technologie, kyberšikana, lehká mentální retardace, media, odborné učiliště, podprůměrná inteligence, profesní příprava, sociální vztahy, šik, volnočasové aktivity, volný čas, vzdělávání, základní škola praktická, základní škola speciální

Summary:

This bachelor work deals with problems of electronic media influence on teenagers` behavior. It comes out of the presumption that new information and communication technologies take teenagers` spare time and they interfere in school education as well. The aim of this work has been to find out if electronic media take teenagers off other free time activities. It has been proved, that media play a key role in most teenagers` leisure time. The work is divided into

two main parts. The first chapter of the theoretical part compiles and presents professional sources to describe and explain the particularities of borderline intelligence and mental retardation.

The second chapter focuses on problems with free time and influence of media. The third and fourth chapters solve problems with aggression and bullying connected with it. The practical part of the work uses questionnaires, interviews and monitoring to learn priorities and preferences of 21 students at the vocational training school. This part includes sociometrical analysis of this group of students. The results shows that the influence of electronic media on teenagers' behavior is growing not only in their spare time but also in school education.

Keywords: aggression , agresivity, information and communication technology, cyberbullying, mild mental retardation, media, vocational training school, subnormal intelligence, professional/ job preparation, social relationship, bullying, leisure activities, spare time, education, practical elementary school, special elementary school.

ÚVOD.....	9
TEORETICKÁ ČÁST.....	10
1 PODPRŮMĚRNÁ INTELIGENCE.....	10
2 MENTÁLNÍ RETARDACE.....	11
2.1 SPECIFIKA OSOBNOSTI S MENTÁLNÍ RETARDACÍ.....	12
2.2 LEHKÁ MENTÁLNÍ RETARDACE.....	13
2.3 VÝCHOVA A VZDĚLÁVÁNÍ DĚTÍ S MENTÁLNÍ RETARDACÍ.....	14
2.4 PROFESNÍ PŘÍPRAVA A DALŠÍ VZDĚLÁVÁNÍ MLÁDEŽE S MENTÁLNÍM POSTIŽENÍM.....	17
3 VOLNÝ ČAS.....	19
3.1 VYUŽÍVÁNÍ NOVÝCH MÉDIÍ.....	20
3.2 VLIV MÉDIÍ NA ROZVOJ JEDINCE.....	22
4 AGRESE A AGRESIVITA.....	25
4.1 TYPY AGRESE.....	26
4.2 PROBLEMATIKA ŠIKANY.....	28
PRAKTICKÁ ČÁST.....	30
5 STRUKTURA PRAKTICKÉ ČÁSTI.....	30
5.1 POPIS ZKOUMANÉHO VZORKU.....	31
5.3 DOTAZNÍK – SOCIOMETRICKÉ ŠETŘENÍ.....	35
5.4 DOTAZNÍK – ZÍSKÁNÍ KVANTITATIVNÍCH ÚDAJŮ.....	46
5.5 INTERVIEW.....	57
6. ZÁVĚR.....	62
9 SEZNAM PŘÍLOH.....	65

Úvod

Pracuji na odborném učilišti, kde se vzdělávají děti s hraničním pásmem inteligence a lehkou mentální retardací. Tématem mé bakalářské práce je „vliv médií na chování učňovské mládeže“. Sama jsem ve své praxi zpozorovala některé změny v chování našich žáků právě ve vztahu k médiím. Média nás obklopují ze všech stran, jsou čím dál tím častěji součástí každodenního života nejen nás dospělých, ale stále častěji i každodenního života dětí. V rodinách mých žáků většinou nechybí televize a osobní počítač, zároveň má více než polovina dětí ve třídě každodenní neomezený přístup na internet. Bylo by také velmi obtížné najít na učilišti žáka bez mobilního telefonu, pokud by se nám to vůbec podařilo, byla by důvodem spíše jeho ztráta či krádež, než to, že telefon dítě vůbec nevlastní nebo mít nechce. Děti změnily způsob komunikace mezi sebou, dávají přednost posílání zpráv pomocí informačních a komunikačních technologií před osobním kontaktem. V dnešní době média nabízejí dětem nepřeborné množství informací, jsou zajímavým zdrojem poznání a příjemnou formou učení. Bohužel mají taky svou negativní stránku, na kterou bych se chtěla v této práci zaměřit. Při debatách s dětmi mi nemohlo uniknout, jak špatně hospodaří se svým volným časem. Přitom generace jejich rodičů trávila volný čas aktivním způsobem, a to většinou společně se svými kamarády. Proto mě napadá otázka „jak velký vliv mají na tuto skutečnost média?“. Myslím si, že je to závažné téma hodné prozkoumání, protože by mohlo pomoci objasnit i další narůstající jev - zvýšenou agresivitu mezi mládeží. Příčin, proč je chování dětí stále více agresivnější, může být jistě mnoho, ale pokud vidíme násilí dnes a denně kolem sebe, útočí na nás na každém rohu z novinových stánků, televize, filmů, her, nezačneme jej považovat za normální? S tím souvisí další má otázka „stalo se násilí pro děti normou?“. Pokud se zaměřím na prostředí školy, nemohu si nevšimnout, že také klesá autorita učitele. Podle mého názoru mají na tomto stavu jistý podíl kromě jiného i média, která velmi ráda a často nevybíravým způsobem prezentují vše, co je skandální a senzační, což se děje na úkor seriózních zpráv. Bohužel pak senzační příběh „nějaké“ učitelky, vyvolává pocit, že se tak chovají všichni učitelé. S oblibou také bývá v různých televizních seriálech zachycováno, že je u učitelů zcela běžné požívání alkoholu během pracovní doby. Naopak ocenění práce pedagogů vidíme v médiích velmi zřídka. Co se týče využití moderních technologií mají žáci před většinou učitelů náskok, stačí se podívat třeba jen na možnosti mobilního telefonu, sama se někdy divím, k čemu všemu se dá mobilní telefon během vyučování použít. Cílem této práce je zjistit, jak velký vliv mají elektronická média na chování učňovské mládeže, tedy na mladé lidi s hraniční a podprůměrnou inteligencí.

Teoretická část

1 Podprůměrná inteligence

Práce se věnuje dětem s podprůměrnou inteligencí a lehkou mentální retardací. Abychom pochopili, proč se děti chovají právě tak, jak se chovají, je třeba nejprve znát specifika těchto dětí, tzn. způsob jejich vnímání, myšlení a odlišnosti od dětí nepostižených. V první kapitole se seznámíme s odlišnostmi u dětí s podprůměrnou inteligencí.

Klíčová slova : Podprůměrná inteligence

Podprůměrně nadané děti mají sníženou úroveň rozumových schopností přibližně do pásma 71 – 85 IQ (71 – 85 % normální, průměrné kapacity).¹ To například znamená, že děti v 10 letech pracují na úrovni dětí 8letých. Podprůměrně nadané děti upřednostňují mechanickou práci a mechanické opakování, protože jejich schopnosti jim neumožňují, aby látku pochopili. Jsou ve větší míře závislé na vedení a podpoře učitele. Při samostatné práci jsou nejisté a chybují. Ulpívají na jednom způsobu řešení, který se naučily, chybí jim flexibilita, nejsou schopné reagovat různým způsobem v závislosti na typu úkolu. Učitel může mít dojem, že jsou děti líné, ale jde spíše o reakci na subjektivně příliš náročnou činnost. Děti úkol zatěžuje natolik, že se jí raději vyhnou, protože v nich náročný úkol, který nezvládají, vyvolává úzkost.

Ve verbálním projevu se často odráží i méně podnětné prostředí rodiny. Slovní zásoba takovýchto dětí bývá malá, nedovedou se přijatelným způsobem vyjadřovat, některé pojmy chybí. Je pro ně typická tendence ke stereotypnímu vyjadřování, opakují slovní spojení. Používají jednoduchá slova, vyhýbají se složitým větám a souvětím.

Děti méně nadané jsou charakteristické svým infantilismem, hravostí, větší závislostí, mnohem méně dokáží ovládat své emoce. Jejich sociální projevy odpovídají úrovni nižšího věku, z tohoto důvodu také vyhledávají společnost mladších dětí, které jim lépe rozumí.

Komunikace s rodiči je často obtížná, neboť se většinou jedná o rodiny sociálně slabé, které zanedbávají nebo přímo narušují výchovu dětí. Rodiče nemají zájem a nejsou schopni či ochotni k nějaké nápravě.

¹ VÁGNEROVÁ, Marie. *Úvod do vývojové psychopatologie III*. Liberec 2003, s. 15

2 Mentální retardace

Odborné učiliště, na kterém byla tato práce zpracovávána je přípravou na povolání dětí s lehkou mentální retardací, stejně jako u dětí s hraniční inteligencí jsou takto postižené děti určitým způsobem výjimečné a odlišné od dětí nepostižených. V druhé kapitole se seznámíme s charakteristikou mentální retardace jako takové a zaměříme se na specifika lehké mentální retardace, na možnosti výchovy a vzdělávání dětí mentálně postižených .

Klíčová slova: Mentální retardace, Lehká mentální retardace, Výchova, Vzdělávání, Základní škola speciální, Základní škola praktická, Profesní příprava, Odborné učiliště

Od padesátých let až do roku 1989 se v naší odborné literatuře vyskytovalo mnoho různých označení tohoto stavu, např. duševně defektní, rozumově postižení, děti se sníženou rozumovou schopností, rozumově zaostalí, intelektově úchylní, intelektově abnormální, oligofrenní, mentálně defektní, slabomyslní, mentálně opoždění, mentálně abnormální atd.

Termín „mentální retardace“ byl zaveden Americkou společností AAMD (American Association of Mental deficienty) pro mentální deficienci ve třicátých letech minulého století. Vymezení pojmu má velký význam jak teoretický (jsou přesně klasifikovány podstatné znaky stavu), tak praktický, neboť terminologická přesnost napomáhá k rozhodování při stanovení odpovídajícího způsobu speciálně pedagogické péče.²

Termín mentální retardace může někdy navozovat představu určité dočasnosti opoždění ve vývoji, naznačovat relativnost a plynulost opoždění, zejména na rodiče dětí působí více optimisticky než termín opoždění, který může vyvolávat pocit trvalosti a neměnnosti stavu dítěte. Na základě dohody mezinárodních organizací pro pomoc osobám s mentálním postižením se nedoporučuje používat označení „mentálně postižený /mentálně retardovaný člověk“, neboť je to považováno za neetické. Organizace IDLMH (Mezinárodní liga asociací pro osoby s mentálním handicapem) doporučuje používat označení dítě (mladistvý, člověk) s mentálním postižením / mentální retardací. Tím je vyjádřena skutečnost, že retardace není základní součástí člověka, ale je jen jedním z mnoha rysů osobnosti. Bohužel ze stylistických důvodů je někdy velmi obtížné toto doporučení dodržet. ³

² PIPEKOVÁ, Jarmila. *Integrativní speciální pedagogika*, Brno: 2004.

³ Švarcová, Iva. *Mentální retardace*. Praha: 2000-

Pojem mentální retardace jako odborný termín byl přijat v roce 1992 Mezinárodní klasifikací duševních poruch a nemocí jako diagnostická kategorie (psychická porucha). Definice mentální retardace se liší podle hlediska, ze kterého je posuzována. Tímto hlediskem může být : inteligenční kvocient, biologické, sociální či multifaktoriální pojetí.

Tato práce vychází z definice: „*Mentální retardace je souhrnné označení vrozeného postižení rozumových schopností, které se projeví neschopností porozumět svému okolí a v požadované míře se mu přizpůsobit*“⁴.

Obtížnější adaptace na běžné životní podmínky vyplývá z nedostatečného rozvoje myšlení, řeči a omezených schopností učení. Limitovaný rozvoj rozumových schopností je často spojen se změnou či postižením dalších schopností a odlišnostmi ve struktuře osobnosti. Dítě s mentální retardací je postiženo trvale, již od počátku svého života se nevyvíjí standardním způsobem. V závislosti na etiologii a vhodné stimulaci lze dosáhnout určitého zlepšení. Jaký bude rozvoj takto postiženého člověka, závisí jednak na příčině a závažnosti defektu, jednak na individuálním, specificky vhodném prostředí, výchovné a výukové terapii.

2.1 Specifika osobnosti s mentální retardací

Z tabulky uvedené v předešlé kapitole vyplývá, že jedinci s mentální retardací jsou rozděleni do několika skupin podle závažnosti postižení. Nejprve se seznámíme s obecnými specifiky mentální retardace, vzhledem k tomu, že se převážně budeme zabývat lehkou mentální retardací, zastavíme se u zbývajících typů mentálního postižení jen krátce.

Jedinci s mentální retardací bývají pasivnější a více závislí na zprostředkování informací jinými lidmi. Klasickým znakem poznávacích schopností mentálně postižených je preference podmětového stereotypu, jejich potřeba zvědavosti je omezenější. Orientace v běžném prostředí je pro ně obtížnější, protože hůře rozpoznávají významné a nevýznamné znaky jednotlivých objektů a situací a někdy nechápou jejich vzájemné vztahy. Svět, který se jim jeví méně srozumitelný, jim může připadat více ohrožující. Myšlení je vždy vázáno na realitu, situace je pro ně taková, jaká se jim právě jeví, nedokáží uvažovat o její podstatě, ani se nedokáží odpoutat od svých pocitů a potřeb. Myšlení lze charakterizovat jako rigidní, stereotypní, ulpívající na známém způsobu řešení, který je obranou před neznámým a nesrozumitelným.

⁴ VÁGNEROVÁ, Marie. *Úvod do vývojové psychopatologie III*. 2003.

Řeč jedinců s mentální retardací bývá postižena z hlediska formálního i obsahového. Nápadná bývá méně přesná výslovnost. Příčinou může být organické poškození mozku, které způsobuje špatnou motorickou koordinaci mluvidel nebo zhoršené sluchové rozpoznávání, které neposkytuje zpětnou vazbu. V důsledku menší slovní zásoby je pro ně obtížné porozumět běžnému sdělení, a s tím jsou spojeny i potíže s pochopením celkového kontextu. Vůbec nejsou schopni chápat složité slovní obraty, žert, ironii apod. Nejvhodnější variantou komunikace je stručná a jednoduše formulovaná konkrétní informace. Stejně jako v myšlení i v řeči převládá u takto postižených jedinců stereotyp, preferují velmi krátké věty a jednoznačná, konkrétní označení. U závažnějších postižení bývají běžné perseverace a echolálie, tzn. opakování určitých slov nebo částí sdělení bez kontextu a často bez porozumění. Při závažném mentálním postižení jedinec nebývá schopen verbálně se dorozumět. Komunikace může být komplikovaná při vyjadřování pocitů a potřeb.⁵

2.2 Lehká mentální retardace

Příčina lehké mentální retardace (IQ 50 – 69) je v negenetickém poškození před narozením (přibližně 10 % případů), dále jsou tu vlivy sociální a kulturní (způsobují defekt asi u 30 %) a také polygenní dědičnost (60 %)⁶.

Pro pochopení myšlení dětí s lehkým mentálním postižením a zvolení správného přístupu k nim je nutné vědět, že nejsou schopné myslet abstraktně. Myšlení je operace s pojmy, které jsou nám známé, na základě dřívějších zkušeností docházíme k poznání, úsudkům a soudům. Děti s mentálním postižením mají **myšlení** konkrétní, stereotypní, velmi jednoduché, nesamostatné a nepřesné. V jejich verbálním projevu chybí většina abstraktních pojmů. Nejsou schopné dosáhnout přiměřené úrovně logického myšlení. Při **učení** se projevují snížené rozumové schopnosti, proto nácvik běžných dovedností a návyků trvá mnohem déle. Mají poruchu **vnímání**, nejsou schopné vnímat globálně, ale postupně. Věci, které je nezajímají, přehlédnou. Nedokáží vnímat částečně skryté předměty, nerozlišují jemné rozdíly ve velikosti, barvě, tvaru, pochopit vzdálenost na obrázku či pochopit stín jim dělá obtíže.

Mají dobrou krátkodobou **paměť**, její kapacita je individuálně různá, velmi často se setkáváme s dobrou mechanickou pamětí, pamatují si telefonní čísla, slogany z reklam, texty písní.

⁵ VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 2004.

⁶ PIPEKOVÁ, Jarmila. *Integrativní speciální pedagogika*. Brno: 2004.

Řeč dětí s lehkou mentální retardací je bez abstraktních pojmů, v běžné řeči používají opakovaně stereotypní spojení. Pokud se dostanou do stresové situace, nedovedou řečové stereotypy používat. Pro rozvoj řeči a hlavně myšlení je důležité rozvíjet neustále slovní zásobu takovým způsobem, aby děti nejen znaly slovo, ale především aby znaly význam pojmu a dokázaly ho spojit s konkrétním předmětem nebo situací. Rozvíjením slovní zásoby zároveň rozvíjíme myšlení. **Pozornost** těchto dětí není výběrová, mají problémy s jejím zaměřením, vše je dokáže rozptýlit, upoutat jejich pozornost je náročné a udržet ji ještě složitější. Mentálně postižené děti mají problémy s **jemnou i hrubou motorikou a koordinací pohybů**, některé nedostatky v jemné a hrubé motorice se dají odstranit cvičením. Jemná motorika je v přímé závislosti na hrubé motorice. Každá činnost vyžaduje určitou vůli, při práci s těmito dětmi je důležité vědět, že jejich **vůle** je velmi slabá nebo úplně chybí. Proto na začátku práce volíme lehký úkol, který zvládnou všechny děti. Pocit úspěchu je motivací k další činnosti. **Motivace** je velmi důležitým aspektem práce, tyto děti však reagují na krátkodobou motivaci, to znamená, že je vybudíme k práci příslibem odměny, která nastane v okamžiku splnění práce. Sliby dobrého uplatnění na trhu práce, když se bude dobře učit, nemají význam. Co se týká **aspirace**, nedokáží odhadnout své možnosti, buď se přeceňují nebo naopak zbytečně podceňují.

Emocionální oblast je závislá na temperamentu, některé z dětí se mohou jevit jako zakřiknuté, jiné naopak jako velmi sebevědomé a komunikativní. Nápadná je emotivní nezralost, projevy neodpovídají podnětům, mají nízkou sebekontrolu. Nedokáží ovládat své city.

„Lidé s lehkou mentální retardací dovedou i v dospělosti uvažovat v nejlepším případě na úrovni dětí středního školního věku.“⁷

2.3 Výchova a vzdělávání dětí s mentální retardací

Ve výchově dětí s mentálním postižením se v posledních deseti letech prosazují tři základní směry: humanizace, integrace, normalizace.

Humanizace výchovy a vzdělávání žáků s mentálním postižením znamená, že při rozhodování o dítěti je na prvním místě požadavek zájmu dítěte. Humanizace výchovy a vzdělávání se vztahuje nejen k cílům, ale i k metodám a přístupům. V souvislosti s humanizačními trendy

⁷ VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 2004.

v této oblasti péče vznikají nové možnosti výchovy a vzdělávání u dětí, z nichž mnohé byly donedávna považovány za nevzdělavatelné.

Z požadavku integrace mentálně postižených dětí vyplývá šance částečného zapojení těchto dětí do systému běžných škol a využívání mimoškolního času pro jejich rozvoj. V rámci experimentálního ověřování zatím probíhá i individuální integrace.

Normalizace v péči o jedince s mentální retardací znamená hlavně požadavek vytvoření takových podmínek, aby tito lidé mohli žít v rámci možností normálním společenským životem jako všichni ostatní spoluobčané. To představuje život v rodině, nikoli v internátním nebo ústavním zařízení, učit se v dobře vybavené škole pod vedením kvalitních pedagogů, mít možnost rozvíjet své zájmy, získat vhodné zaměstnání a bydlení.

Výchovu a vzdělávání jedinců s mentálním postižením chápeme v současné době jako celoživotní proces. Právním, etickým i filozofickým východiskem současné koncepce speciálního školství je uplatnění principů Charty OSN na osmdesátá léta 20. století. Je zde zdůrazněna odpovědnost každého národa za vzdělávání postižených osob a jejich neodkladné právo na využívání možností předškolní výchovy a pokud je to možné, toto vše by mělo probíhat v co nejméně omezujícím školním procesu.

Prvním krokem této soustavy jsou speciální mateřské školy, které jsou určeny pro děti od tří do šesti let s mentálním postižením, které jim znemožňuje navštěvovat běžné mateřské školy. Jedná se o děti, u kterých je mentální postižení nesporné již v tomto věku. Principem výchovné a vzdělávací práce ve speciální mateřské škole je individuální přístup ke každému dítěti, který určuje aktuální vývojové potřeby a mentální úroveň jednotlivých dětí. Sociálním úkolem speciální mateřské školy je jednak připravit mentálně postižené děti pro život ve společnosti a také poskytovat pomoc v oblasti respitní neboli úlevové péče pro rodiče dětí s těžším mentálním postižením. Diagnostické úkoly speciální mateřské školy spočívají v permanentním poznávání dětí při všech činnostech, které jsou v rámci denního programu pevně stanoveny. Sleduje se zapojení dětí do různých činností, chování dětí ve skupině, chování k dospělým, zejména je snaha o stanovení co nejpřesnější prognózy dalšího vývoje, od které se odvíjí správné zařazení dítěte do dalšího typu školského zařízení.

Ve speciální škole se vzdělávají žáci s takovými rozumovými nedostatky, pro které se nemohou s úspěchem vzdělávat na základní škole.⁸ Úkolem speciální školy je vybavit děti

⁸ TOMICKÁ, V., ŠVINGALOVÁ, D. *Výbrané kapitoly k integraci ve školství*. 2002.

takovými vědomostmi, dovednostmi a návyky, které je připraví na vstup do odborného učiliště nebo praktické školy, kde získají profesní přípravu potřebnou pro vykonávání kvalifikovaného zaměstnání. Absolvent speciální školy by měl získat vědomosti i ze všeobecně vzdělávacích předmětů, měl by se srozumitelně vyjadřovat písemnou i ústní formou. Vzdělávací program speciální školy je devítiletý, rozdělený do tří stupňů – nižší (1. až 3. ročník), střední (4. až 6. ročník) a vyšší (7. až 9. ročník). Na podkladě žádosti rodičů žáka rozhoduje ředitel školy o jeho zařazení. Sníženým počtem žáků ve třídách se zajišťuje individuální přístup učitelů ke každému z dětí.

Při práci s mentálně postiženými dětmi je důležité dodržovat určité zásady:

Zásada přiměřenosti – aby mohly děti ve škole dobře prospívat, je potřebné jim vytvořit takové životní podmínky, které jsou přiměřené jejich možnostem a schopnostem. Je dobré znát nedostatky a neschopnosti dětí, počítat s tím, že si neumí úkol rozvrhnout (učitelé musí u probírané látky vysvětlit posloupnost, dokazovat vše na konkrétních situacích, na konkrétních názorných příkladech).

Zásada úspěšnosti – dítě potřebuje prožívat uspokojení ze své práce, proto je dobré pochválit jeho snahu, pochválit i jeho úsilí a ocenit sebemenší pokrok.

Zásada individuálního přístupu – vesměs tyto děti potřebují individuální přístup, doučování by mělo být soustavné, dobře koordinované s látkou probíranou ve škole, ale musí být v souladu s věkem a schopnostmi dítěte, měli bychom využívat kladné motivace.

Zásada spolupráce s rodiči – spolupráce rodiny a školy může značně pomoci, avšak není vždy dosažitelná. Domácí příprava by měla odpovídat možnostem dítěte. Je výhodnější ji rozdělit do krátkých časových úseků, s přestávkami na odpočinek. Přetěžování nevede k dobrým výsledkům.

Zásada pozitivního přístupu – děti nikdy neponižujeme, nevysmíváme se jim, a i v případě, že ho trestáme, dáváme najevo, že jej máme rádi, ne že se mu mstíme.

Zásada podpory - určitým problémem zůstává postavení dítěte v třídní skupině, pokud nemá jiné vlastnosti, kterými by imponovalo ostatním dětem. Úkolem učitele je podpořit hůře prospívající dítě a poukázat na jeho jiné schopnosti (například šikovnost, ochotu pomáhat).

2.4 Profesní příprava a další vzdělávání mládeže s mentálním postižením

Po ukončení povinné školní docházky v praktických a speciálních školách mají mladiství s mentálním postižením možnost pokračovat ve svém vzdělávání v odborných učilištích nebo praktických školách s tříletou, dvouletou nebo jednoletou přípravou. Pro absolventy praktických škol jsou zřizována odborná učiliště a praktické školy, pro absolventy speciálních škol pak praktické školy.

Pokud absolventi praktické základní školy splní podmínky přijímacího řízení, mohou ve svém vzdělávání pokračovat na středním odborném učilišti či na střední škole, rovnocenně jako úspěšní absolventi jakékoliv základní školy.

Odborná učiliště představují tradiční způsob přípravy absolventů praktických základních škol na odpovídající profesní uplatnění. Poskytují poměrně širokou škálu možností výběru profesní přípravy, ze které si žáci mohou volit učební obor podle svého zájmu a schopností. Teoretické vyučování na odborném učilišti navazuje na vzdělávací program praktické základní školy, jehož učivo doplňují a prohlubují. Základ jejich práce však spočívá v přípravě mládeže na profesní uplatnění s důrazem na předávání praktických dovedností.

Nabídka učebních oborů je poměrně bohatá, a tak poskytuje možnost uplatnění zájmů většiny absolventů praktických základních škol. Nabízené obory jsou tříleté nebo dvouleté, tzn. že doba studia trvá 34 nebo 22 měsíců.⁹

Vzdělávání zdravotně znevýhodněných žáků s různou mírou mentálního postižení slouží systém praktických škol, které spolu s odbornými učilišti tvoří systém středních škol pro žáky s mentálním postižením.

Praktická škola s dobou přípravy tři roky poskytuje vzdělání pro výkon jednoduchých činností podle zaměření. Cílem přípravy na této škole je poskytnout žákům doplnění a rozšíření všeobecného vzdělání a poskytnout základy odborného vzdělání, základy manuálních dovedností. Praktické školy mají různá zaměření, např. na péči o rodinu a vedení domácnosti, na práci ve strojírenství, na zámečnické práce, na pekárenské a cukrářské práce, na řeznické a uzenářské práce, na práce při zpracování dřeva, na práce ve stavebnictví apod.

⁹ ŠVARCOVÁ, Iva. *Mentální retardace*. 2000.

Dalším typem praktické školy je praktická škola s dvouletou přípravou, poskytuje vzdělání pro výkon jednoduchých činností v oblastech praktického života. Klade si za cíl umožnit svým žákům získat základní vědomosti, dovednosti a návyky pro výkon jednoduchých činností v oblastech praktického života. Škola je většinou zaměřena podle potřeb daného regionu. Mezi odborné praktické předměty patří rodinná výchova, ruční práce, příprava pokrmů.

Praktický škola s jednoletou přípravou poskytuje vzdělání pro výkon jednoduchých činností. Cílem jednoleté přípravy je umožnit žákům doplnění a rozšíření vzdělání jak teoretického tak praktického, poskytnout základy odborného vzdělání a manuálních dovedností v nenáročných činnostech. V tomto typu praktické školy se vyučují odborné předměty – rodinná výchova, ruční práce, praktická cvičení.

Aby praktická škola splnila svůj účel, musí svým žákům zajistit odborný výcvik v rozsahu 12 hodin týdně. Pro plnění těchto praktických cvičení jsou při praktických školách zřizována odpovídající pracoviště.

3 Volný čas

Výběr volnočasových aktivit dětí s podprůměrnou inteligencí a lehkou mentální retardací by mohl být stejný jako u všech ostatních dětí, mají hudební a sportovní nadání, bohužel pokud chybí dobré vedení, nedokáží dobře se svým volným časem hospodařit, dají se snadno ovlivnit a média jsou pro ně velkým lákadlem. V této kapitole se seznámíme s problematikou volného času a jeho využitím, zaměříme se na vliv médií při vývoji osobnosti.

Klíčová slova: Volný čas, Volnočasové aktivity, média, Informační a komunikační technologie, sociální vztahy

Volný čas (ang. *leisure time*,) je čas, kdy člověk nevykonává činnost pod tlakem závazků, které vyplývají z jeho sociálních rolí. Můžeme jej definovat jako opak nutné práce a povinností, čas, kdy si své činnosti svobodně vybíráme, děláme je dobrovolně a rádi, přinášíjí nám pocit uvolnění a uspokojení. Jako hlavní funkce volného času se uvádějí odpočinek (regenerace pracovní síly), zábava (regenerace duševních sil), rozvoj osobnosti (spoluúčast na vytváření kultury).¹⁰

Zvláštností volného času dětí a mládeže je nutnost pedagogického ovlivňování, protože děti ještě nemají dostatek zkušeností, nedovedou se orientovat ve všech oblastech zájmových činností. Míra ovlivňování volného času závisí na věku dětí, jejich sociální a mentální vyspělosti, na charakteru rodinné výchovy. Prostředí, ve kterém děti tráví volný čas, je velmi rozmanité – domov, škola, různé společenské organizace a instituce. Stále více dětí prožívá své volné chvíle na veřejných prostranstvích, venku, na ulici bez jakéhokoliv dohledu a zájmu dospělých. Tím je ohrožena nejen výchova, ale i bezpečnost dětí.

Způsob využívání volného času dětí a mládeže ovlivňuje sociální prostředí. Zvláště silný je vliv rodiny, rodina slouží svým dětem jako vzor, buď pozitivní nebo negativní. Pro rodiny, které neplní dobře svou výchovnou funkci, je typický nezájem o to, jak dítě tráví volný čas. Školy, mimoškolní organizace, výchovná zařízení a další subjekty mají možnost tento nedostatek do jisté míry kompenzovat kvalifikovaným pedagogickým vedením. Pokud se to nepodaří, je zvýšené nebezpečí, že se děti dostanou do vlivu nežádoucí vrstevnické skupiny a jejich vývoj bude ohrožen. Bohužel v našem regionu postrádáme dostatek nabídky zařízení pro volný čas, která by byla dostupná a atraktivní pro dospívající mládež z méně podnětného

¹⁰ HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*. 2004

či sociálně slabšího rodinného prostředí a také pro děti s průměrnými či podprůměrnými schopnostmi.

Nedostatek citu, pocit, že se o mě nikdo nezajímá, nikdo o mě nestojí, absence pozitivních sociálních vztahů, opakované neúspěchy ve škole, dlouhodobý pocit nudy – to jsou vlivy, které formují mládež, s níž lze později snáze manipulovat a která často hledá a nachází možnost seberealizace v sociálně závadném prostředí.¹¹

Jedním ze silně působících sociálních vlivů jsou též média. Jejich působení je jistě v mnoha směrech pozitivní, musíme však brát v úvahu i mnohá nebezpečí plynoucí z nevhodných pořadů a zejména z toho, že některé děti tráví u televize či PC příliš mnoho času. Vlastní aktivita je nahrazována pasivním sledováním akcí bez hlubšího prožitku.

Děti a mládež se s médii denně setkávají, bezprostřední komunikace tváří v tvář se postupně mění v informace zprostředkované médii (sdělovacími prostředky). Zejména masmédia (hromadné sdělovací prostředky) umožňují ovlivňovat velké množství jedinců najednou. Ke konci minulého století prošla prudkým vývojem jak tradiční média tištěná (knihy, časopisy), tak média zaměřená na zvukové či obrazové zpracování informací (televize, rozhlas, film). Na přelomu století je doplnila média spjatá s rozvojem elektronických technologií (mobilní telefony, počítače, internet).

3.1 Využívání nových médií

Když o mediálním prostoru ještě rozhodovaly rozhlas a veřejnoprávní televize, diskutovalo se pouze o tom, jestli se má dětem dovolit, dělat domácí úkoly za doprovodu hudby. Rodiče byli požádáni o to, aby jejich děti večer neseděly příliš dlouho u televize, aby byly ráno vyspalé a mohly sledovat vyučování. Případně se při setkání s rodiči hovořilo o problému zpracování informací, když rodiče byli vyzváni, aby se svými dětmi mluvili o vzrušujících televizních pořadech, aby děti nebyly ponechávány o samotě se svými dojmy a pocity. Také bylo přemítáno o smysluplném využívání televize, přes čtení televizních novin, vědomý výběr pořadů, urovnávání konfliktů, když různí členové rodiny favorizovali rozdílné pořady a o ohraničení denní doby pro sledování televize. Učitelé se snažili zařadit sledování televize do

¹¹ PÁVKOVÁ, Jiřina, aj. *Pedagogika volného času*. 1999.

smysluplného rámce tím, že např. upozornili na pedagogicky hodnotná vysílání, vyzvali žáky ke sledování určitého pořadu, aby pak o prožitku mohli při vyučování diskutovat.

Časy se změnily. Dnes se rozhoduje o mediálním prostoru dětí a mládež na mobilech, počítačích a internetu, rozhlasu a televizi, hracích stanicích, X-boxech, MP3 playerech, fameboyech, jakož i telefonem rodičů, když účet za mobil již nemůže být zaplacen. Producenti médií nasazují všechno k tomu, aby vyhověli poptávce po lukrativním zboží. Z mobilu se stává fotomobil a videomobil, z hrací stanice 1 se stává hrací stanice 2 a pak dokonce hrací stanice 3. Z discmanu MP3 playeru a předpotopního gameboye je gameboy colour, gameboy advance a gameboy advance SP. Další vývoj nemá hranice a proto již existují nové produkty ještě dříve než bude tato studie zpracována.

Ale neměl by být touto kapitolou šířen kulturní pesimismus. Konečně u všech vynálezů se jedná jen o produkty technického pokroku. Ten nelze zadržet a jeho produkty mohou být konzumovány smysluplně nebo využívány nesmyslně.

Když děti musí zdolávat delší a ne zcela bezpečnou cestu do školy je smysluplné opatřit jim mobil. Osamělé děti mohou mobilem navázat spojení s oběma rodiči, s prarodiči a přáteli, rychle poslat SMS a spřádat virtuální sociální síť.

Když mladiství chtějí být vyzvednuti z diskotéky, mohou k tomuto odvozu mobilem aktivovat rodiče. Všechny životní a pracovní situace si už nelze představit bez počítače, rovněž tak v hospodářství, průmyslu, ve správě v soukromém životě. Zřídka kdy chodíme na poštu, rychleji se posílá e-mail. Rezervaci hotelu provádíme přes internet. Internet. Internetová rešerše ke specifickému tématu dodává důležité informace, pokud si umíme poradit s přemírou informací. Dopravní zpravodajství v autorádiu informuje o situaci na dálnicích, silnicích a dává rady jak lze případné zácpy objet. S auto navigací se nepotřebujeme orientovat podle automapy, a těžko by někdo chtěl přijít o televizi jako pramen zábavy. Lidé, kteří ve svém domě nestrpí televizor se stali vzácností.

Jistě jde o pochybné využívání, když je mobil používán ke stahování pornoscének z internetu, které jsou pyšně prezentovány spolužákům. Totéž platí o násilných scénách, ve kterých je prezentováno týrání nebo utěti hlavy. Jež jsou na internetu k dispozici, a které mohou být prostě zakázány. K rozšíření takovýchto pochybností opět přispívá médium televize, se svou dychtivostí po senzaci. Dětem a mládeži se předvádí, co všechno je možné provést, a tak se nemůžeme divit, že se vždy najde někdo, kdo zkouší podobné situace napodobit.

Když je mobil stále zapnutý, celé hodiny se telefonuje, ztrácí se drahocenný čas, ať již pro přípravu do školy či jiné volnočasové aktivity. Podobným způsobem může být internet pochybně využíván, když žáci odpoledne pravidelně chatují, takže často pro jiné aktivity s přáteli již čas chybí. Dalším příkladem pochybného využívání moderních technologií je využití internetu dětmi a mládeží k uspokojení své zvědavosti ve věcech sexu, pornografie, dětské pornografie nebo politického radikalismu.

Děti dnes mohou celé hodiny a hodiny vysedávat před televizí a nechat se bavit. Kdo má playstation II se může hrát různé, velmi reálné, krvavé zabíjácké hry. Podle četných studií tráví mnoho dětí a mladistvých asi tři hodiny před televizí a další dvě hodiny s jinými elektronickými médii, takže dohromady asi pět hodin denně.

Převážně jde o příjem pasivní – receptivní, a zůstávají jen vágní dojmy. Kdo sedí před televizní obrazovkou nebo u počítače se nemusí hýbat. A tak dochází německý neurolog Manfred Spicer na univerzitě v Ulmu k závěru: „Televize způsobuje otylost a ohlupuje“, odvažuje se provést kulturně-kritickou prognózu: „Když to s konzumací televize půjde takto dál jako dnes, mohou dnešní vyspělé země za 20 let šít trička pro Čínu“¹²

Do 18. roku věku vidí mládež v průměru 200 000 násilných zločinů v televizi, že zde dochází k učení pole vzoru prokazuje velké množství způsobů napodobování.

Když jsme hovořili o všeobecných pozitivních a negativních aspektech využívání médií, měli bychom se věnovat školnímu užívání s některými typickými konfliktními konstelacemi. Žáci horní nebo střední vrstvy mají bezproblémový přístup k moderním médiím, mají možnost tato média smysluplně užívat. Žáci ze sociálně slabých rodin mají pro existenční problémy své rodiny přístup k moderním médiím ztížený. I tímto způsobem se rozšiřuje propast mezi dětmi z blahobytných a sociálně slabých rodin.

3.2 Vliv médií na rozvoj jedince

Než se rádio rozšířilo téměř po celém světě, uplynulo dlouhých čtyřicet let, televizi to trvalo třináct let. Internet to pak zvládl za pouhé čtyři roky. Počet jeho uživatelů přesáhl půl miliardy a stále stoupá. Jak jeho závratný nástup ovlivňuje život dětí a mládeže?

¹² BECKER, G.E. *Lehrer lösen Konflikte*.2006.

Možnost využívání médií se dnes pro děti nabízí již v předškolním věku. Jejich prostřednictvím děti a mladí lidé získávají informace o světě vrstevníků i dospělých, rozvíjejí a uspokojují svoje zájmy, inspirují se pro nové způsoby relaxace a zábavy, prožívají chvíle napětí, dobrodružství nebo radosti, dosáhnou-li stanoveného cíle, stále častěji se sami podílejí na mediální tvorbě.

Vztah mezi mladými lidmi a médii můžeme rozlišit do různých forem – děti a mládež se stávají předmětem zájmu médií určených dospělých (médiu hovoří o dětech), - setkávají se s nimi jako uživatelé (čtenáři, posluchači, diváci), média mluví k dětem, - děti se podílejí autorsky, technicky nebo organizačně, děti mluví prostřednictvím médií. Nás bude nejvíce zajímat vztah, kdy jsou děti a mládež v pozici uživatelů.

Nejrychleji se rozvíjející masové médium je internet, jeho informační a vzdělávací možnosti jsou téměř nevyčerpatelné, jeho využití je různorodé. Internet poskytuje nejen informace přijímat a vzdělávat se, ale poskytuje také prostor pro aktivní komunikaci, vzájemnou výměnu informací a také prostor pro prezentaci vlastních dat. Internet umožňuje i novou formu výuky, kterou bychom mohli laicky nazvat „učení po drátě“. Odborná literatura hovoří o tzv. On-line learning on-line education.¹³ Její největší předností je, že umožňuje komunikaci nezávisle na místě a čase, a to ve stylu charakterizovaném interakcí - každý s každým. Masová média ovlivňují osobnost člověka ve všech jeho společenských rolích, často a nejvíce jim podléhají jedinci, kteří se nacházejí v pásmu snížené intelektové kompetence. Mentálně postižené děti a mladí lidé nejsou schopni selektovat to, co je jim médií předkládáno, nedokáží sami vybrat to co je pozitivní a vhodné. Konzumují úplně vše, co jim média přináší, bez výběru. Stále více dětí tráví volný čas ve společnosti televize, PC nebo různých herních konzol. Komunikace mezi mladými lidmi probíhá prostřednictvím mobilních telefonů a internetu. Z komunikace se vytrácí osobní kontakt, je mnohem jednodušší začít nebo ukončit vztah, pokud se nemusíme protějšku dívat do očí, máme mnohem více času a možností informace promyslet, přeformulovat smazat či vůbec neposlat, a to při kontaktu z očí do očí možné není. Na internetu se můžeme vydávat za někoho jiného, mít úžasné vlastnosti, krásně vypadat. Velmi častým využitým internetu je on-line komunikace. Do on-line komunikace zahrnujeme e-mail, on-line vzkazy, chaty, telefonování, diskuzní fóra a on-line hry. Riziko takové komunikace je v tom, že probíhá nonverbálně, uživatelé internetu sice využívají různé značky pro vyjádření svých citů - od důrazu vyjádřeného velkými písmeny po smajlíky. Ovšem smajlík nenahradí osobní kontakt, při chatování se nevidíme, neslyšíme, necítíme a většina neverbálních

¹³ KRAUS, Blahoslav, aj. *Člověk-prostředí- výchova*. 2001

informací nám uniká. Psychologicky vysoce zajímavý je disinhibiční efekt internetu – větší otevřenost při komunikaci v kyberprostoru než ve skutečnosti udává téměř třetina Čechů¹⁴. Jednou z příčin je, že účastníci internetové komunikace nejsou vidět. Neviditelnost a anonymita nejsou totožné, ale překrývají se, další problém může přinést asynchronnost, tzn. že komunikace neprobíhá v reálném čase. Na odpověď můžeme čekat minuty, hodiny, ale také dny či dokonce měsíce. Navíc má každý tendenci si svého diskutujícího partnera nějak představovat. Na základě toho, jak a co píše a také podle svých zkušeností, potřeb a přání mu přiřazuje hlas a někdy i tvář. Celkově se mění sociální vztahy mezi mládeží, při kolektivních sportech jako je hokej, fotbal, volejbal a další je nutná spolupráce hráčů, děti se učí pracovat v kolektivu, učí se spolupráci. Oproti tomu při počítačových hrách (i když se hry účastní více hráčů) hraje každý sám za sebe, chybí spolupráce a pocit sounáležitosti. Při klasickém sportu je nutná námaha k dosažení cíle, čím více nás stojí úspěch námahy a odříkání, tím větší je pocit uspokojení a radosti při dosažení určitého cíle, při úspěchu. I to v počítačových hrách odpadá, chybí fyzická námaha a odříkání, proto i pocity z vítězství bývají mělké a krátkodobé. Používání nových komunikačních technologií dětmi s podprůměrnou inteligencí, či mentální retardací je z důvodů jejich odlišného vnímání a myšlení velmi problematické. Mohou se velmi snadno a rychleji než ostatní děti a mládež stát obětí, v lepším případě nevybíravých žertů, v horším případě zneužívání. Důvodem je jejich důvěřivost, je pro ně mnohem složitější rozlišit, co je míněno vážně, co jen v žertu, nejsou schopny si představit, že za napsaným textem se může skrývat něco jiného, nebo někdo jiný s úmyslem jim ublížit.

Nové formy komunikace se nečekanou rychlostí a razantností staly součástí běžného života. V současné době tráví mládež průměrně dvě třetiny svého volného času s médii. Tato situace začala zhruba na konci devadesátých let, kdy si česká společnost osvojuje ve světě médií novou technologii – internet. Prostřednictvím dvou médií – televize a internetu dochází k vytvoření virtuální reality a kyberprostrotu. Život dnešní mládeže do značné míry probíhá v mediální a virtuální realitě. V současnosti se již děti rodí do světa, který je ve velké míře vytvářen mediálně a virtuálně. Už od narození jsou vedle rodiny média výrazným prvkem, který ovlivňuje vývoj dítěte. Řadu zájmů, které člověk dříve uspokojoval v řadě zájmových kroužků na různém místě a v různém čase, může nyní uspokojovat doma za pomoci počítače a internetu. Ve společnosti si sice vedou debaty o vlivu médií a mediálního násilí na utváření osobnosti jedince, avšak stále vyhrávají ekonomické zájmy. Společnost si dost dobře neuvědomuje závažnost působení médií. Nejde tu o vliv jednoho média nebo jednoho pořadu,

¹⁴ *Psychologie dnes*. 7.-8. číslo. 12. ročník. ISSN 1212-9607.

ale o trvalý tlak médií a reklamy jako celého komplexu. Zákon zakazuje reklamní působení na děti a využívání dětí pro reklamu, přesto je reklama na děti a mládež zaměřená. Jak moc jsou děti reklamou ovlivněny, je patrné z jejich zaměření na značkové zboží.

4 Agrese a agresivita

Stále častěji se setkáváme u dětí a mládeže s agresivním chováním. Děti a mládež, kteří vidí dnes a denně násilí kolem sebe v běžném životě, v časopisech, filmech, reklamách televizním zpravodajství, v počítačových hrách, začínají považovat agresivní chování za normální. Vždyť jejich filmový idol je přece kladnou postavou, i když ničí, zabíjí a porušuje pravidla, což se děje i v pořadech určených těm nejmenším, v kreslených pohádkách. Jak mají např. na děti a mládež působit rodiče a pedagogové v rámci drogové prevence, když ve většině filmů a seriálů pro mladé je zcela běžně používána marihuana. S nástupem nových komunikačních technologií se mění i způsob agresivního chování dětí a mládeže, dávají jim nové, mnohdy dospělými netušené možnosti. Poslední kapitola teoretické části vysvětluje rozdíly mezi agresí a agresivitou a nové typy šikany.

Klíčová slova: Agrese, Agresivita, Šikana, Kybershikana

Agrese je způsob chování, kterého bychom se všichni rádi zbavili, ale musíme jej mít, abychom přežili. Z hlediska vývoje života je agrese zcela normálním a přirozeným jevem. V této práci jde však o něco jiného než o přežití jedince v přírodě. Proto budeme vycházet z definice: „*Agrese je násilné porušování práv druhého nebo ofenzivní chování směřující k domáhání se práv*“¹⁵.

Agrese znamená tendenci k nepřátelskému či útočnému jednání proti určitému objektu nebo útok na překážku (kterou může být osoba, buď jiná nebo vlastní, popř. určitý předmět nebo zvíře) na cestě k uspokojení své potřeby násilnou formou. Agrese je vrozená, je pouze modifikována vlivem prostředí. Z hlediska společnosti se agrese považuje za chování, které není v souladu se schvalovanými sociálními pravidly. Laicky je někdy agrese definována jako záliba v ubližování druhým. Studium agrese a agresivity se zabývá obor agresologie, který rozlišuje různé formy násilí z hlediska psychologického, sociálního a biologického. Rozlišuje se agrese, což je útočné, násilné a destruktivní chování, a agresivita, která je definována jako relativně stálá dispozice chovat se agresivně, za hostilitu je považován postoj zaměřený osobnosti, kdy jsou charakteristické znaky jako zatrpkllost, odpor k okolí, negativismus,

¹⁵ SOCHŮREK, Jan. *Nástin vybraných problémů forenzní psychologie II., speciální část*. Liberec: 2002, s. 9.

nepřátelství. Hostilita je formována psychosociálními vlivy, často se objevuje u deprivantů, narodí se od agresivity, která je formována převážně biologicky. Posledním typem v tomto rozdělení je hněv (zuřivost, zlost). Jedná se o stenickou emoci, která velmi často provází agresi (není to však pravidlem).

Původ agrese je velmi často spojován s frustrací. Frustrace je stav napětí, zklamání, jenž vzniká jako důsledek reálné či domnělé překážky znemožňující jedinci dosáhnout subjektivně důležitého cíle – uspokojení potřeby. Míru frustrace, kterou člověk snese bez porušení obvyklých způsobů chování, označujeme jako frustrační toleranci.¹⁶ V souvislosti s frustrací se velmi často udává vzorec : Frustrace – negativní emoce – vyvolání agrese.

4.1 Typy agrese

Agrese instrumentální – Je nástrojem jak dosáhnout uspokojení potřeby agresora. Způsobení škody nebo ublížení druhému je až na výjimky nechtěným, druhořadým následkem. Jedinec, který používá instrumentální agresi, mívá své jednání promyšlené, má plán, jak je provést, promyšlená všechna rizika i možné následky. V případě instrumentální agrese je násilí prostředkem dosažení cíle, tento prostředek je obsažen v plánu jedince a nepočítá s jinou variantou.

Agrese emocionální – Je označována též jako impulzivní, hněvivá. Jejím původem jsou nejčastěji negativní prožitky spojené s momentální danou situací. Jedná se o náhlé vzplanutí. Jejím motivem není touha ublížit. Hromadění negativních prožitků a psychický stav (podrážděnost, bolest hlavy) vede k náhlému impulzivnímu chování. Agrese jedince zcela ovládne, člověk nedokáže seberegulací zvládnout agresivní chování. Emocionální agrese není plánovaná, na rozdíl od agrese instrumentální, propuká náhle. Agresor nemá promyšlené možné následky, často je sám překvapen tím, co udělal.

Agresivita je sklon k agresivnímu chování, vyjadřuje vnitřní dispozici, tudíž relativně stálou vlastnost a hůře ovlivnitelnou charakteristiku osobnosti. S pojmem agrese a agresivita souvisí dále pojmy násilí a brutalita. Násilí je čin (činnost), který jinému způsobí škodu, újmu, při kterém dojde k ublížení na zdraví či majetku. Brutalitu lze chápat jako odbrzděnou agresi, obsahující prvky násilí či týrání objektu agrese. Míra agresivity je závislá na vnitřních dispozicích, výchově, pohlaví a vlivu okolí. Typy agresivního chování mají různou podobu, některé jsou „neškodné“, jiné mají extrémní podobu. Mentální podoba agresivního chování se

¹⁶ ŠVINGALOVÁ, Dana. *Kapitoly z psychologie II. díl, Psychologie osobnosti*. Liberec: 2002.

omezuje jen na nevyslovené tiché nadávky, výhrušky apod., omezuje se tak na oblast představ. Verbální podoba agresivního chování je křik, nadávky, ironie, zraňující slova. Neverbální agresivní chování se projevuje odmítavými nebo výhrušnými gesty, nepřátelskou mimikou. Agresivní chování může mít i grafickou podobu, v podání různých agresivních motivů, nebo počmárání majetku druhého s úmyslem znehodnocení, do tohoto typu patří i fotografie, videozáznamy. Útočnou podobu agresivního chování představuje útok proti člověku nebo proti věci se zbraní nebo beze zbraně.¹⁷

Sklon k agresivnímu chování je rozvíjen učením, děje se tak už v rodině, a to dvojnásobem. Buď si dítě potvrzuje užitečnost takového jednání tím, že mu přinese nějaký zisk a nikdo je za ně netrestá, nebo učením, nápodobou, kdy dítě dělá to, co vidí u rodičů nebo jiných lidí, kteří jsou pro něj nějak důležití.

Za vcelku běžnou je považována agrese užitá v obraně. Jedinec užívá násilí v situacích nějakého ohrožení, při obraně důležitých hodnot. Podnětem k násilnému jednání je strach ze ztráty. Může jím být i vztek a rozhořčení nad drzostí útočníka. Napadený člověk se cítí být oprávněn překročit běžnou normu a chovat se jinak zapovězeným způsobem obrany.¹⁸

Vliv médií, v jejichž pořadech se neustále zvyšuje nabídka násilností, lze považovat za jednoznačně nepříznivý na zvyšování agrese mezi dětmi a mládeží. Pokud je možné na různých programech, v denním tisku, na internetu dnes a denně sledovat násilné chování, lze očekávat, že její děti budou považovat za normální. Stane se pro ně normou. Násilí se postupně stává součástí běžné životní zkušenosti, lidé si již nejsou jisti, co je přijatelné a co už nikoliv, může se tak setřít rozdíl mezi dobrem a zlem, což je podporováno mediálními příběhy, kdy postava, která se chová násilně, má roli kladného hrdiny. Nezkušenosti a nezralí jedinci, kteří vidí v těchto hrdinech svůj vzor, se mohou chovat stejně násilně, aniž by měli pocit, že dělají něco špatného. Jedná se o určitou bagatelizaci zla, jenž se stává součástí každodenního života. Vše, co je běžné, přestává být společností zvažováno a hodnoceno. Lidé tomu již nevěnují pozornost. Jedinec i společnost či některé sociální skupiny mohou ztratit schopnost diferencovat a pomalu začínají tolerovat jednání, které zjevně omezuje práva jiných.

¹⁷ SOCHŮREK, Jan. *Nástin vybraných problémů forenzní psychologie II., speciální část*. Liberec: 2002.

¹⁸ VÁGNEROVÁ, Marie, *Psychologie problémových dětí a mládeže*. Liberec: 2000.

4.2 Problematika šikany

Sociální vztahy mezi mladistvými mohou být problematické, mohou se zde projevovat nežádoucí projevy jako bezohlednost a brutalita. Potřeba agresivního sebeprosazení a upevnění své mocenské pozice se může projevit ve vztahu k vrstevníkům. Ovládnutím někoho jiného získává dospívající pocit vlastní moci a nadřazenosti, cítí se silný a jeho oběť mu svou bezmocností potvrzuje, že tomu tak opravdu je. Také proto dochází ve vrstevnické skupině mladistvých k týrání a podobným způsobům jednání.

Šikanu lze definovat jako agresivní, ponižující chování skupiny nebo jedince proti slabšímu jedinci, který není schopen se účinně bránit a ani z takové situace uniknout. V souvislosti s moderními médii se začíná mluvit o novém fenoménu, který je označován jako kyberšikana. Komunikační a informační technologie – ITC (především internet a mobilní telefony) jsou zneužívány k cílenému ubližování a zastrasování obětí.

Kyberšikanu je možno definovat jako úmyslné, opakované a nepřátelské chování s cílem ublížit oběti za pomoci informačních a komunikačních technologií. Patří sem posílání vulgárních, krutých nebo výhružných emailových zpráv, SMS zpráv nebo výhružné telefonáty. Zakládání webových stránek, na kterých se objevují fotografie, karikatury, příběhy, básničky, které oběť zesměšňují a ponižují. Posílání fotografií a videozáznamů spolužákům s cílem volby největšího ...(následuje vulgární či urážlivý výraz). Zveřejňování fotomontáží s pornografickou tematikou, na kterých je obličej oběti doplněn cizím tělem. Agresoři jsou schopni nabourat se do poštovní adresy oběti a pod jeho jménem posílat jeho kamarádům vulgární emailové zprávy. Oběť je fotografována nebo filmována prostřednictvím mobilního telefonu či digitálního fotoaparátu.

Na rozdíl od běžné šikany se kyberšikana objevila poměrně nedávno a o to rychleji se šíří. Bohužel k rychlému rozšíření přispívá i malá informovanost rodičů a pedagogů v této oblasti. Přitom je kyberšikana mnohem zrádnější nežli šikana klasická, protože oběť většinou ani netuší, kdo ji ubližuje, a nemůže se bránit. Ani domov, který byl pro oběti šikany místem bezpečí, v tomto případě přestává být útočištěm. Agresor může prostřednictvím mobilního telefonu či internetu pronásledovat svou oběť kdykoli a kdekoli se mu zachce. Agresorům je poskytnuta anonymita, a proto je pro ně mnohem snazší poslat oběti výhružný vzkaz, fotografii, videozáznam apod. Kyberšikana je mnohem skrytější a záludnější než klasická šikana, agresoři již nemusejí být starší, fyzicky vyspělejší, stejně tak způsob je mnohem krutější, při vyřčených slovech „tváří v tvář“ si oběť nemusí vždy všechna slova pamatovat,

ale pokud je přijme formou SMS zprávy, emailu nebo chatu, čte je stále dokola, slova se zdají být konkrétnější, skutečnější. Ani se nemusí jednat o napadení opakované, stačí, když agresor „pověsí“ na webové stránky fotografii s vulgárním či ponižujícím textem, prakticky kdykoliv a kdokoliv si může přečíst text, prohlédnout fotografii a nemusí to být jen spolužáci oběti. Chování oběti kyberšikana se nijak neliší od chování oběti šikany klasické. Strach ze zhoršení situace, sebeobviňování, k tomu se ještě přidává strach z toho, že by jim rodiče mohli používání mobilního telefonu nebo počítače zakázat. Dalším důvodem, proč děti nevěří v účinnou pomoc dospělých, je fakt, že rodiče a učitelé často nejsou ve virtuálním prostředí tolik „zběhlí“.¹⁹

¹⁹ MACHÁČKOVÁ, Pavla. *Psychologie dnes*. 2007. č.9, s 50.

Praktická část

5 Struktura praktické části

Cíl práce

Zjistit do jaké míry média ovlivňují chování učňovské mládeže.

1. Hypotéza

Elektronická média vyplňují volný čas učňovské mládeže na úkor jiných volnočasových aktivit.

2. Hypotéza

Používání nových komunikačních technologií má vliv na sociální vztahy učňovské mládeže.

Použité metody

Škálování pro zjištění preference volnočasových aktivit

Sociometrie

Dotazník pro získání kvantitativních a sociometrických údajů

Interview pro získání kvalitativních údajů

Pozorování

Studium spisové dokumentace – třídní kniha, osobní karty žáků

5.1 Popis zkoumaného vzorku

Skupina 21 žáků odborného učiliště technického směru, kteří mají značné prospěchové problémy, jejich výsledky v nejdůležitějších vyučovacích předmětech jsou slabé (dostatečné), mají problémy s kázní, resp. se svými vztahy k některým učitelům.

Ve skupině není žádná dívka. Věkové rozpětí je 15 – 17 let, průměrný věk respondentů je 16 let. Z 21 respondentů jsou 3 žáci integrováni s SPU (dyslexie, dysgrafie, dysortografie) a jeden žák má potvrzení o ADHD. Polovina respondentů pochází se sociálně slabých rodin, kdy je alespoň jeden z rodičů dlouhodobě v evidenci úřadu práce.

Jen dva žáci ze skupiny bydlí na vesnici, ostatní respondenti bydlí ve velkém městě. Výuka probíhá ve 14 denním cyklu, kdy 4 dny probíhá odborný výcvik a 6 dnů teoretické vyučování. V době teoretického vyučování jsou žáci denně ve škole 7 vyučovacích hodin a mají kromě odborného výcviku 11 vyučovacích předmětů. 6 členů skupiny navštěvuje nepravidelně kroužek internetu na škole.

Údaje o popisovaném vzorku byly získány studiem spisové dokumentace (třídní kniha a osobní karty žáků). Místem průzkumu bylo odborné učiliště ve velkém městě. Respondenti přistupovali k průzkumu kladně a byli ochotni spolupracovat jak při vyplňování dotazníků, tak i při interview.

Popis zkoumaného vzorku			
Počet prvků	21	Průměrný věk	16
Chlapci	21	dívky	0
Sociálně slabá rodina	11	integrování	3
SPU	3	Hyperaktivita	1
Bydliště ve městě	19	Bydliště na vesnici	2

Tab: 1: Popis zkoumaného vzorku

5.2 Škála oblíbenosti volnočasových aktivit

Údaje byly získány metodou škálování, žáci měli seřadit škálu dvaceti různých volnočasových aktivit podle oblíbenosti – příloha č. 1.

Cíl: zjistit jaká je obliba činností ve volném čase žáků odborného učiliště

Na prvním místě byla vždy činnost, která je pro ně nejoblíbenější a dělají ji nejraději, poslední místo zabírala činnost, kterou dělají nejméně rádi. Při vyhodnocování škály činností, byly každé aktivitě přiděleny body podle umístění (1-20), procentuálně nejnižší počet bodů představuje činnost nejvíce oblíbenou, nejvyšší počet bodů činnost oblíbenou nejméně.

Volnočasové aktivita	Pořadí oblíbenosti
filmy na DVD, CD	2,66
s kamarády venku	2,87
hudba na PC, MP3, tel	3,29
Psaní na internetu (e-mail, chat)	3,39
hry na PC, playstation	3,55
TV	3,71
video	3,66
sportuji	3,97
Komunikace na netu (skype, icq,)	4,11
odpočívám	4,24
hospoda	4,92
příroda	5,18
podnikat něco s rodiči	5,76
jen tak bloumám venku	5,95
nudím se	6,63
pomáhám doma	6,74
časopisy, noviny	6,68
knížky	7,53
učím se	7,50
zájmové kroužky	7,66

Tab. 2: Oblíbenost volnočasových aktivit

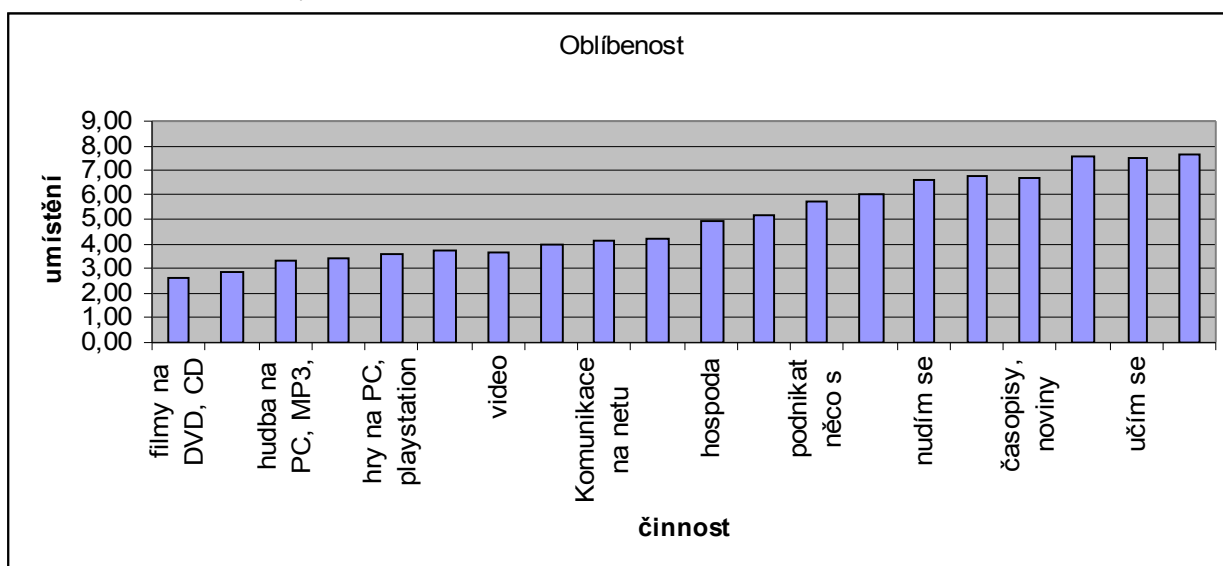
Interpretace výsledků

Nejčastěji se na prvním místě, tedy jako nejoblíbenější činnost žáků ve volném čase umístilo **sledování DVD a CD** s filmovou produkcí, která jsou k dispozici v půjčovnách, v současné době velmi levně k dostání s různými novinami či časopisy, nebo si je žáci mezi sebou vzájemně půjčují. Jde o pasivní trávení volného času, při kterém není třeba žádný jiný účastník, nedochází ke komunikaci.

Druhé místo u žáků odborného učiliště zaujímá **pobyt s kamarády venku**. Obliba této činnosti je pochopitelná vzhledem k věku žáků (15 – 17 let), je to období, kdy se snaží vymanit ze závislosti na rodičích, navazování kontaktů s opačným pohlavím a proto je tato volnočasová aktivita dobrou příležitostí. Jde o aktivní formu trávení volného času, vyžaduje spoluúčast druhých a vzájemnou komunikaci.

Na třetím místě je **poslech hudby na PC, MP3** a jiných zařízeních. Aktivita nevyžaduje přítomnost druhé osoby, spolupráci ani komunikaci, čas strávený poslechem hudby může být a většinou bývá tráven pasivně. Představuje určité riziko při přehnané hlasitosti, velmi často se totiž k různým přístrojům používají sluchátka a mládež podceňuje nebezpečí hlasitosti zvuku. Častý nadměrně hlasitý poslech může trvale poškodit sluch.

Graf 1 Oblíbenost volnočasových aktivit žáků odborného učiliště

Na dalším místě je **psaní na internetu** (e-mail, chat), tato forma komunikace není bezprostřední, partneři nejsou v osobním kontaktu, často se ani neznají. Komunikace není

bezprostřední, odpověď může přijít za několik minut, hodin nebo i dní. Další místa v oblíbenosti získaly aktivity – **hry na PC, playstation, sledování TV, sledování videa**, Všechny tři uvedené činnosti mají hodně společného, není potřeba s nikým komunikovat, nevyžaduje se žádná spolupráce u TV a videa jde o pasivní trávení volného času. Až za těmito činnosti se umístil **sport**, aktivní trávení volného času.

Jako činnosti, které jsou nejméně oblíbené žáci označili **čtení knih, učení a činnost v různých zájmových kroužcích**.

Shrnutí

Cílem škály volnočasových aktivit bylo zjistit oblibu různých činností u žáků odborného učiliště. Pomocí škály, kdy měli žáci seřadit volnočasové aktivity se prokázala obliby některých činností z nabízené škály a zároveň i neoblíbenost činností. .

5.3 Dotazník – sociometrické šetření

Předmětem tohoto šetření je skupina 21 žáků odborného učiliště, kteří mají značné prospěchové problémy, jejich výsledky v nejdůležitějších vyučovacích předmětech jsou slabé (dostatečné), mají problémy s kázní, resp. se svými vztahy k některým učitelům.

Cílem šetření bylo zjistit prostřednictvím dotazníku (příloha č.2), jaké jsou vzájemné vztahy v této skupině žáků, jaký je jejich vztah k nejdůležitějším vyučovacím předmětům a současně i jejich učitelům.

Všechny otázky byly formulovány tak, že žáci měli vždy vybrat tři jména, či pojmy nabízené skupiny. Počet tří byl volen z toho důvodu, že jsem si vědoma obtížnosti volby, obtížnosti srovnání a posuzování zejména pro děti s hraniční a podprůměrnou inteligencí. Proto jim byla dána možnost vždy volit tři členy nebo pojmy ze skupiny.

- **Otázka č. 1:** Napiš jméno svého kamaráda ve třídě.
- **Otázka č. 2:** Oblíbenost (popularita) jednotlivých učitelů.
- **Otázka č. 3:** Z uvedeného seznamu vyber tři vyučovací předměty, jejichž obsah považuješ za nejzajímavější.
- **Otázka č. 4:** Poznatky, kterých tří vyučovacích předmětů jsou pro tebe nejužitečnější, nebo u kterých se domníváš, že je v současném i budoucím životě využiješ.
- **Otázka č. 5:** Které tři vyučovací předměty jsou pro tebe nejobtížnější, na které se musíš nejvíce připravovat.

Jména členů skupiny a jejich zkratky			
Jaroslav A.	JA	Daniel R	DR
Pavel G.	PG	Jan Š	JŠ
Roman B.	RB	Jaroslav Ř	JŘ
Jan Č	JČ	Martin S	MS
Michal H	MH	Oskar T	OT
Tomáš Ch.	TCH	Karel T	KT
Marek I	MI	Filip T	FT
Miroslav K	MK	Lukáš V	LV
Daniel K.	DK	Patrik Z.	PZ
Štěpán N.	ŠN	Miroslav Ž	MŽ
Vít	VL		

Tab. 3: Jména členů skupiny a jejich zkratky

MATICOVÁ ANALÝZA

Otázka č. 1:

Napiš tři jména svých nejbližších kamarádů ve třídě.

Volený																					
Volič	JA	PG	RB	JČ	MM	TCH	MI	MK	DK	ŠN	VL	DR	JŠ	JR	MS	OT	KT	FT	LV	PZ	MŽ
JA	0	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0
PG	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0
RB	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0
JČ	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0
MM	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0
TCH	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0
MI	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0
MK	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0
DK	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0
ŠN	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1
VL	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0
DR	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0
JŠ	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0
JR	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0	0	1
MS	0	0	1	0	0	0	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
OT	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0
KT	0	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0
FT	0	0	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0
LV	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
PZ	0	0	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0
MŽ	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0
suma	4	2	4	0	3	3	7	2	0	3	5	3	1	0	12	3	2	2	2	1	3

Tab. 4: Maticová analýza k otázce č. 1

Interpretace výsledků:

Nejoblíbenější člen skupiny Martin S.

Akceptovaný člen: Pavel G., Miroslav K., Karel T., Filip T., Lukáš V.

Trpěný člen skupiny: Jan Č., Daniel K., Jaroslav R.

Přestože skupina těchto žáků vypadá navenek kompaktně, spojuje ji problém školní neúspěšností a problém s dodržováním kázně ve vyučování, jedná se o skupinu vnitřně diferencovanou, mezi jejímiž členy je celá řada dynamických vztahů a vazeb. Otázka po

oblíbenosti vybraných jedinců se právě pokouší tyto vnitřní vztahy postihnout. Je zřejmé, že takto formulovaná otázka nemůže postihnout celou širokou škálu vztahů a vazeb, ale pouze zřetelně postihuje velmi relativní kategorie oblíbenosti jedince.

Jako nejoblíbenější z celé skupiny byl zvolen žák Martin S. (MS), kterého volilo 12 z 21 spolužáků, to znamená, že většina skupiny má k němu kladný vztah. Nelze ale vyloučit, že někteří členové skupiny oblibu vnímají spíše jako autoritu nebo obdiv k autoritě, a protože mají přirozený sklon s vůdcem skupiny vycházet za dobře uvádějí ho jako nejoblíbenějšího. k tomuto závěru.

Jako trpění žáci vyšli Jan Č.(JČ), Daniel K.(DK) a Jaroslav R.(JR), kteří jednoznačně zaujímají postavení „outsiderů“ skupiny, kteří jsou členy této skupiny spíše shodou vnějších okolností, a kteří nebyli skupinou zcela přijati. Všichni tři působí jako introverti, je možné, že je přijetí otázkou času a bližšího poznávání.

Otázka č. 2:

Oblíbenost (popularita jednotlivých učitelů. Z uvedeného seznamu osmi učitelů vyberte tři učitele, kteří jsou vašimi nejoblíbenějšími

Žáci měli možnost posuzovat tyto učitele:

Jiří Votava (JV) učitel tělesné výchovy a technického kreslení, 55 let, 15 let praxe ve školství, vedoucí atletického oddílu.

Mgr. Miroslava Hrůzová (MH) učitelka českého jazyka (ČJ), 45 let, 22 let praxe ve školství.

Luděk Cibulka (LC) učitel výpočetní techniky (VT), 56 let, 20 let praxe ve školství

Mgr. Romana Hrudková (RH) učitelka matematiky (M), 33 let, 5 let praxe ve školství, nedávno se vrátila do práce po mateřské dovolené.

Ing. Jan Kopecký (JK) učitel odborného předmětu opravárenství (O), 51 let, 10 let praxe ve školství.

Libor Kovář (LK) učitel odborného předmětu technologie (T), 45 let, 6 let praxe ve školství.

Věra Kukačková DiS (VK) učitelka anglického jazyka (AJ), 24 let, 2 roky praxe ve školství

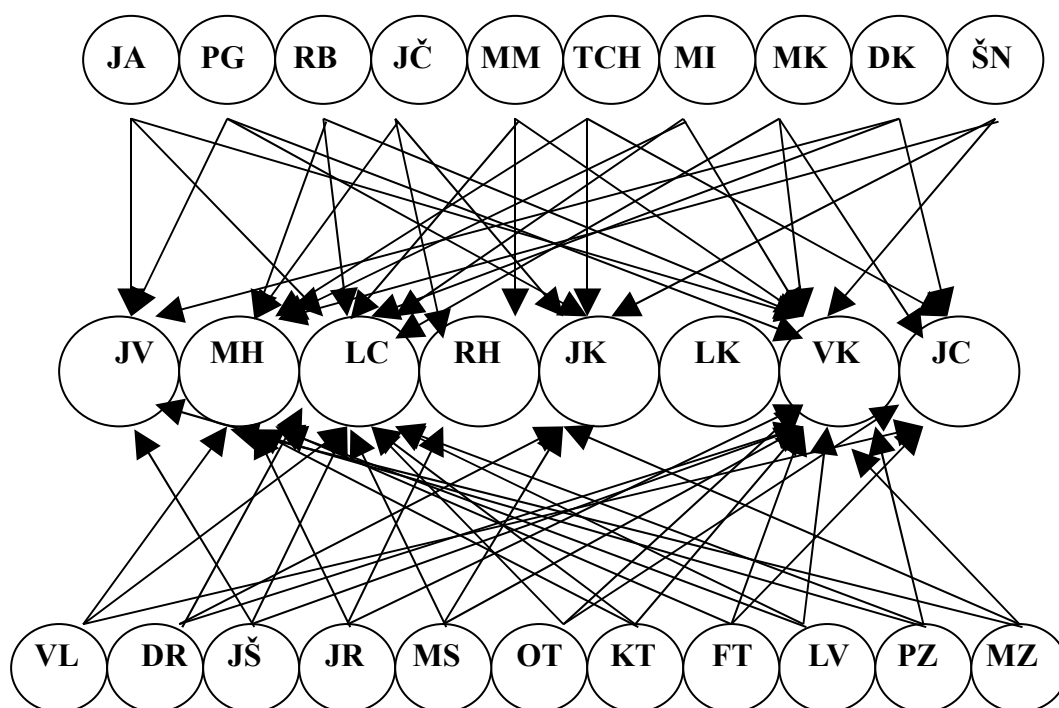
Josef Čáp (JČ) učitel odborného výcviku (OV), 59 let, 30 let praxe ve školství.

Jména členů skupiny a jejich zkratky			
Jiří Votava	JV	Ing. Jan Kopecký	JK
Mgr., Miroslava Hrůzová	MH	Libor Kovář	LK
Luděk Cibulka	LC	Věra Kukačková DiS	VK
Mgr. Romana Hrudková	RH	Josef Čáp	JČ

Tab. 5: Jména členů skupiny a jejich zkratky

Volený								
Volič	JV	MH	LC	RH	JK	LK	VK	JČ
JA	1	0	1	0	0	0	1	0
PG	1	0	0	0	1	0	1	0
RB	0	1	1	0	0	0	1	0
JČ	0	1	0	1	1	0	0	0
MM	0	0	1	1	0	0	1	0
TCH	0	1	0	0	1	0	0	1
MI	0	1	1	0	0	0	1	0
MK	0	0	1	0	0	0	1	1
DK	1	0	1	0	0	0	0	1
ŠN	0	1	0	0	1	0	1	0
VL	0	1	1	0	0	0	0	1
DR	0	0	1	0	1	0	1	0
JŠ	1	0	1	0	0	0	1	0
JR	0	1	0	1	0	0	1	0
MS	0	0	1	0	1	0	1	0
OT	0	1	1	0	0	0	1	1
KT	0	1	0	0	0	0	1	1
FT	0	1	1	0	0	0	1	0
LV	0	1	1	0	0	0	1	0
PZ	1	0	1	0	0	0	1	0
MZ	0	1	0	0	1	0	1	0
suma	5	12	14	3	7	0	16	6

Tab. 6: Maticová analýza k otázce č. 2

Interpretace výsledků:

Jedním z faktorů vymezujících tuto skupinu žáků je jejich problémový vztah k autoritě učitele, byl zjišťován vztah těchto žáků k jednotlivým učitelům v návaznosti na jejich vyučovací předměty. Ze všech učitelů, kteří v této třídě vyučují byli vybráni ti učitelé, v jejichž hodinách žáci mají kázeňské a prospěchové problémy a současně vyučují předměty, jež mají větší hodinovou dotaci nebo se jedná o předměty svým charakterem a obsahem náročné.

Otázka pro žáky zněla, aby vybrali tři nejoblíbenější učitele. Pojem oblíbenosti učitele opět může být vykládán různým způsobem a může se do něj promítat celá řada faktorů. Jako nejoblíbenější učitelkou v této skupině, je mladá učitelka anglického jazyka (VK), důvodem proč žáci ji žáci vybrali může být věk a fyzický vzhled pedagožky. Jen o dva body méně a tím hned na druhém místě oblíbenosti se umístil učitel výpočetní techniky (LC), hlavním kritériem této volby, bylo zřejmě to, že učitel ve svých hodinách hodně pracuje s hudbou, snaží se výuku zatraktivnit a prokládat produkcí hudby různých žánrů, žáci mají také možnost po splnění svých úkolů zbylý čas trávit na internetu.

Jako výrazně neoblíbený, nebyl volen ani jedním žákem ze skupiny je označen učitel odborného předmětu technologie (LK), který má na žáky vysoké nároky a většina žáků ve skupině v jeho předmětu neprospívá. Často se v jeho hodinách řeší kázeňské přestupky.

Otázka č. 3:

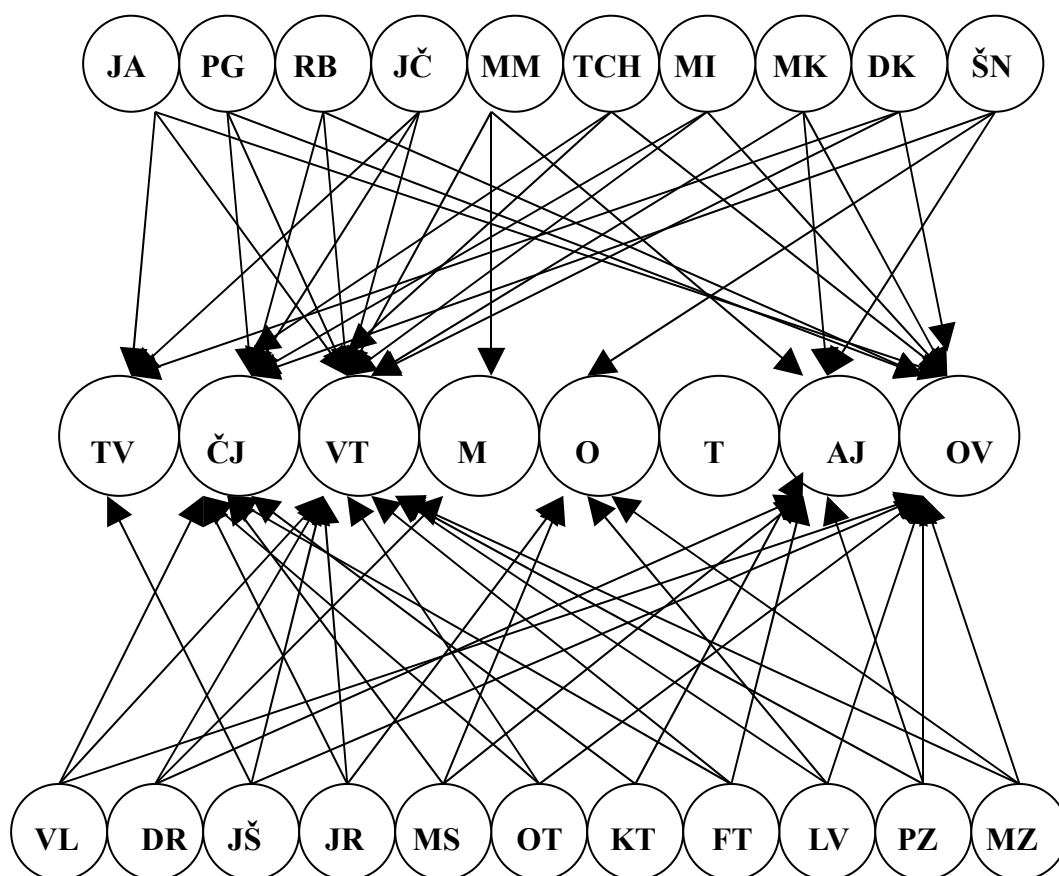
Z uvedeného seznamu vyberte tři vyučovací předměty, jejichž obsah považujete za nejzajímavější.

Názvy předmětů a jejich zkratky			
Tělesná výchova	TV	Opravárenství	O
Český jazyk	ČJ	Technologie	T
Výpočetní technika	VT	Anglický jazyk	AJ
Matematika	M	Odborný výcvik	OV

Tab. 7: Názvy předmětů a jejich zkratky

Volený								
Volič	TV	ČJ	VT	M	O	T	AJ	OV
JA	1	0	1	0	0	0	0	1
PG	0	1	1	0	0	0	0	1
RB	0	1	1	0	0	0	0	1
JČ	1	1	1	0	0	0	0	0
MM	0	0	1	1	0	0	1	0
TCH	0	1	1	0	0	0	0	1
MI	0	1	1	0	0	0	0	1
MK	0	0	1	0	0	0	1	1
DK	1	0	1	0	0	0	0	1
ŠN	0	1	0	0	1	0	1	0
VL	0	1	1	0	0	0	0	1
DR	0	0	1	0	1	0	1	0
JŠ	1	0	1	0	0	0	0	1
JR	0	1	1	0	1	0	0	0
MS	0	0	1	0	1	0	1	0
OT	0	1	1	0	0	0	0	1
KT	0	1	0	0	0	0	1	1
FT	0	1	1	0	0	0	1	0
LV	0	0	1	0	1	0	0	1
PZ	0	0	1	0	0	0	1	1
MZ	0	0	1	0	1	0	0	1
suma	4	11	19	1	6	0	8	14

Tab. 8: Maticová analýza k otázce 3

Interpretace výsledků:

Do hodnocení oblíbenosti jednotlivých vyučovacích předmětů se logicky promítá vliv jakým je například osobnost učitele, úspěšnost žáka v daném předmětu apod. V tomto případě žáci měli možnost volit z předmětů, jež vyučují učitelé, které již hodnotili v předchozí otázce. To znamená, že je možnost sledovat relace mezi oblíbeností učitele a oblíbeností předmětu. Zde se objevuje několik zajímavých souvislostí. Žáci opět měli volit tři pro ně nejzajímavější vyučovací předměty.

Přestože učitelka anglického jazyka (AJ) Věra Kukačková (VK) jednoznačně hodnocená jako nejoblíbenější, o jejím předmětu to zdaleka neplatí, pouze polovina z žáků, kteří ji označili za oblíbenou, volila jako nejzajímavější i její předmět. Kde hledat příčinu tohoto hodnocení? Jednou z příčin může být i to, že žáci vnímají mladou učitelku, spíše jako sexuální symbol. V hodinách anglického jazyka se žáci musí věnovat pro ně nezajímavým a náročným aktivitám (čtení a překlad anglického textu, konverzace, poslech a reprodukce)

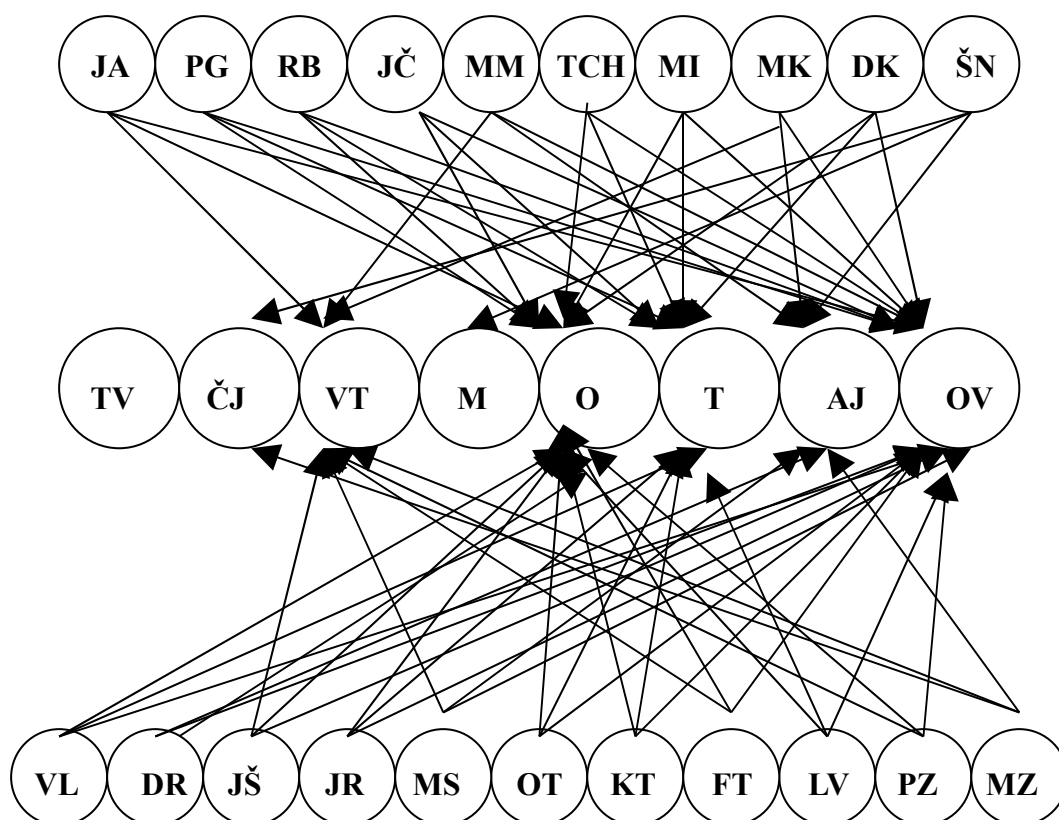
Jako nejoblíbenější předmět byla zvolena výpočetní technika (VT) a odborný výcvik (OV). V případě výpočetní techniky může být tento výsledek přisuzován jednak tomu, že žáci mají přístup k počítačům, a během hodin je jim umožněn přístup k internetu. a jednak tomu, že vyučující pojímá výuku maximálně prakticky, nezatěžuje žáky teorií. Je tedy otázkou, jak by se změnilo jejich hodnocení v případě, kdyby učitel začal důsledně vyžadovat i teoretické znalosti, začal důsledně zkoušet atd.

Otázka č. 4:

Poznatky kterých tří vyučovacích předmětů jsou pro vás nejužitečnější, resp., o kterých se domníváte, že je v současném i budoucím životě využijete.

Volený								
Volič	TV	ČJ	VT	M	O	T	AJ	OV
JA	0	0	1	0	1	0	0	1
PG	0	0	0	0	1	1	0	1
RB	0	0	0	0	1	0	1	1
JČ	0	0	0	0	1	1	0	1
MM	0	0	1	0	0	0	1	1
TCH	0	0	0	0	1	1	0	1
MI	0	0	0	0	1	1	0	1
MK	0	0	1	0	0	0	1	1
DK	0	0	0	0	1	1	0	1
ŠN	0	1	0	1	0	0	1	0
VL	0	0	0	0	1	1	0	1
DR	0	0	0	0	1	0	1	1
JŠ	0	0	1	0	1	0	0	1
JR	0	0	0	0	1	1	0	1
MS	0	0	1	0	0	0	1	1
OT	0	0	0	0	1	1	0	1
KT	0	0	0	0	1	1	0	1
FT	0	0	1	0	1	0	0	1
LV	0	0	0	0	1	1	0	1
PZ	0	0	1	0	1	0	0	1
MZ	0	1	1	0	0	0	1	0
suma	0	2	8	1	16	10	7	19

Tab. 9: Maticová analýza k otázce 4

Interpretace výsledků:

Otázka týkající se využitelnosti úzce koresponduje s předchozí otázkou, současně se ale pokouší postihnout další rovinu problému: jestli i problémoví žáci jsou schopni uvědomit si rozdíl mezi atraktivitou (líbivostí) vyučovacího předmětu, jež může být ovlivněna celou řadou faktorů, např. osobností učitele, velikostí nároků učitele atd. a jeho skutečným významem pro jejich budoucí profesní uplatnění. V tomto srovnání lze pozorovat určitou rozdílnost, což lze považovat za velmi pozitivní, protože to znamená, že žáci neposuzují jednotlivé vyučovací předměty jen podle jejich atraktivity, ale jsou si vědomi toho co budou v životě potřebovat. Na první pohled je patrný propad výpočetní techniky (VT), ačkoliv byl žáky volen jako nejoblíbenější, uvědomují si, že ke své manuální práci, pro kterou se na učilišti připravují potřebují spíše odborné předměty.

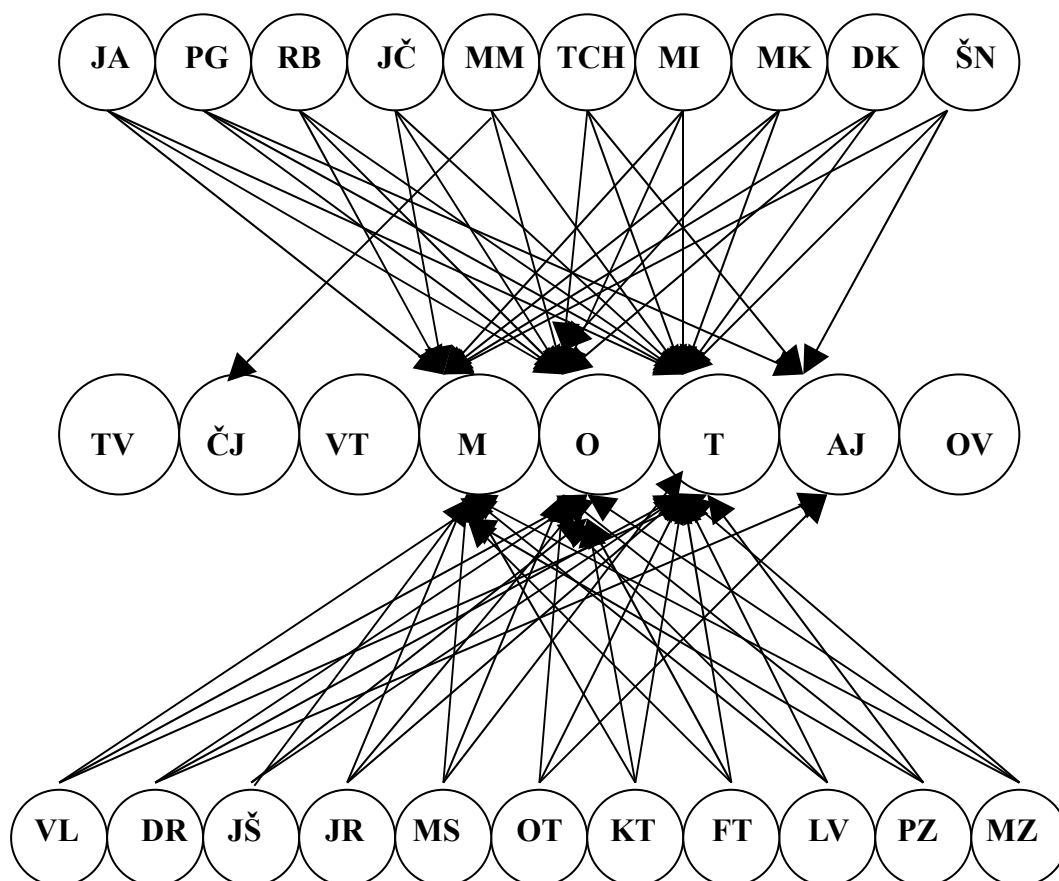
Jako nejužitečnější předmět byl žáky vybrán odborný výcvik (OV), volilo jej 19 žáků. V odborném výcviku žáci musí prakticky předvést své znalosti z teorie. Je velmi pozitivní, že z hlediska své profese považují odborný výcvik za nejdůležitější. Je pochopitelné, že žáci ze stejného důvodu volili i jinak spíše neoblíbené odborné předměty.

Otázka č. 5:

Které tři vyučovací předměty jsou pro váš nejobtížnější, na které se musíte nejvíce připravovat?

Volený								
Volič	TV	ČJ	VT	M	O	T	AJ	OV
JA	0	0	0	1	1	1	0	0
PG	0	0	0	0	1	1	1	
RB	0	0	0	1	1	1	0	0
JČ	0	0	0	1	1	1	0	0
MM	0	1	0	0	0	1	1	0
TCH	0	0	0	0	1	1	1	0
MI	0	0	0	1	1	1	0	0
MK	0	0	0	1	1	1	0	0
DK	0	0	0	1	1	1	0	0
ŠN	0	0	0	1	0	1	1	0
VL	0	0	0	1	1	1	0	0
DR	0	0	0	0	1	1	1	0
JŠ	0	0	0	1	1	1	0	0
JR	0	0	0	1	1	1	0	0
MS	0	0	0	1	1	1	0	0
OT	0	0	0	0	1	1	1	0
KT	0	0	0	1	1	1	0	0
FT	0	0	0	1	1	1	0	0
LV	0	0	0	1	1	1	0	0
PZ	0	0	0	1	1	1	0	0
MZ	0	0	0	1	1	1	0	0
suma	0	1	0	16	19	21	6	0

Tab. 10: Maticová analýza k otázce 5

Interpretace výsledků:

Posledním dotazem bylo zjišťováno, jak žáci hodnotí jednotlivé vyučovací předměty z hlediska jejich obtížnosti. Tato kategorie je většinou přímo odvislá od doby, jíž musí žák věnovat přípravě na výuku tohoto předmětu. Je ovšem možné, že pro žáka je předmět náročný i z toho důvodu, že se na něj nepřipravuje, a tudíž po určité době přestane vnímat souvislosti jednotlivých témat, přestane se orientovat v problematice. Dalším faktorem, jež se mohl promítnout do hodnocení žáků je i možnost, do jaké míry mohou rodiče žákovi pomoci s eventuální přípravou na výuku. Tomuto faktoru by odpovídalo hodnocení odborných předmětů (O a T), které žáci hodnotili jako nejobtížnější.

Závěr sociometrického šetření

Cílem sociometrického šetření bylo zjistit, jaké jsou vzájemné vztahy v této skupině žáků. Podařilo se určit nejoblíbenějšího žáka ze skupiny a žáky trpěné (přehlížené). Také se podařilo prokázat vztah žáků k jednotlivým předmětům a vyučujícím učitelům.

5.4 Dotazník – získání kvantitativních údajů

Pro získání kvantitativních údajů bylo použito dotazníku (příloha č.3. Byl použit nestandardizovaný dotazník s otevřenými i uzavřenými otázkami.

Předmětem tohoto dotazníku je skupina 21 žáků odborného učiliště ve věku 15 – 17 let. Všichni účastníci výzkumu jsou žáky jedné třídy, mají značné prospěchové problémy, jejich výsledky v nejdůležitějších vyučovacích předmětech jsou slabé (dostatečné), mají problémy s kázní, resp. se svými vztahy k některým učitelům.

Cílem dotazníku je zjistit, jakým způsobem a jak často využívá učňovská mládež informačních a komunikačních technologií ve svém volném čase i v průběhu vyučování.

Vstupní část – pohlaví, věk

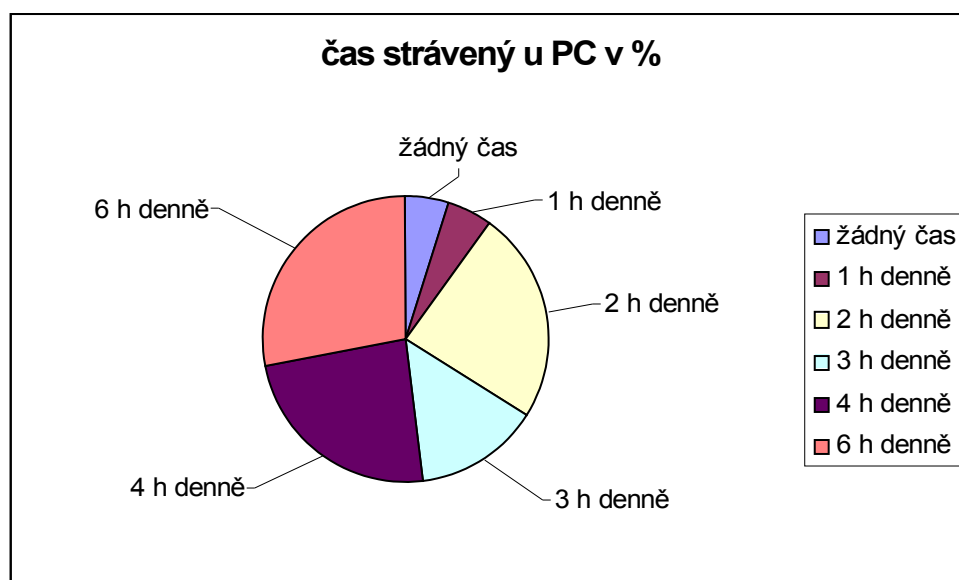
Druhá část

- volný čas strávený u PC (v hodinách)
- nejčastější činnosti na PC
- sledování videoklipů (nahrané vrstevníky) na internetu
- používání mobilního telefonu ve škole
- natáčení či focení ve škole (na mobilní telefon)
- zveřejňování svých nahrávek na internetu

Volný čas strávený u PC v hodinách

Položka č. 1

Kolik průměrně denně trávíte u PC ve svém volném čase (v hodinách), žáci měli vybrat z nabízených možností – žádný, 1, 2, 3, 4, 5, 6 a víc

Graf 2: Volný čas u PC

Interpretace výsledků:

Při sečtení počtu všech hodin volného času, který žáci označili jako dobu strávenou u PC byl celkový čas 71 hodin, to znamená průměrně na jednoho člena skupiny 3,4 hodiny volného času denně. Pokud budeme uvažovat, že 8 hodin je čas strávený ve škole, 8 hodin je věnováno spánku, zbývá teoreticky 8 hodin volného času. Pokud by každý člen skupiny strávil denně u PC 3,4 hodiny, zabírala by tato činnost 42,5 % jeho volného času.

Velmi zajímavé je porovnání údajů ze škály oblíbenosti volnočasových aktivit a času stráveného u PC. Žádný, nebo jen málo času u PC udávají žáci, kteří mají na prvním místě škály oblíbenosti sport, na druhé straně se potvrzuje fakt, že žáci, kteří ve škále oblíbenosti uváděli jako nejoblíbenější činnosti na PC (DVD, CD, komunikace, hry) mají největší počet hodin strávených u PC.

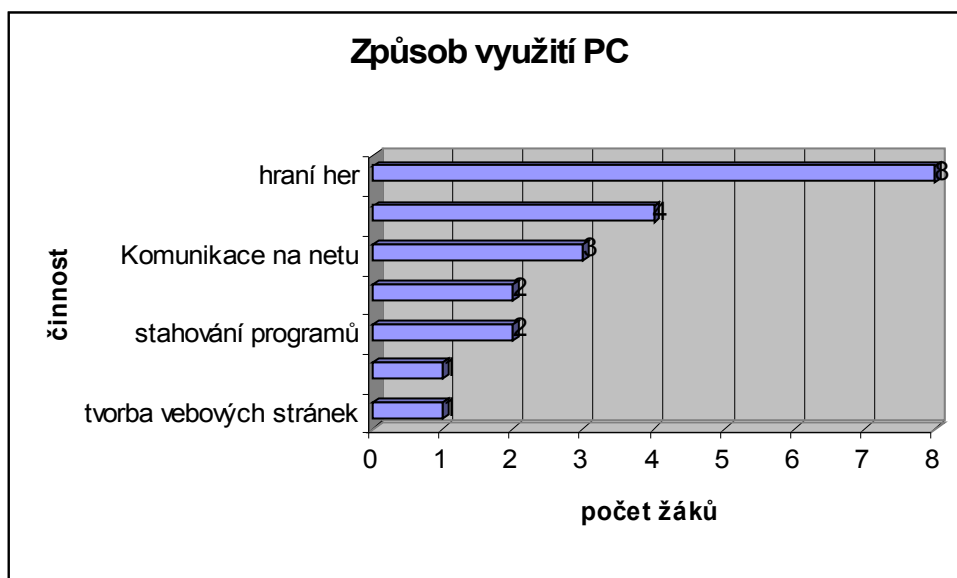
Způsob využívání PC

Položka č.2

Žáci měli napsat jaká je jejich nejčastější činnost na osobním počítači.

tvorba webových stránek	1
poslech hudby	1
stahování programů	2
sledování filmů	2
Komunikace na internetu	3
internet	4
hraní her	8

Tab. 11: Způsoby využívání PC

Graf 3: Způsob využití PC

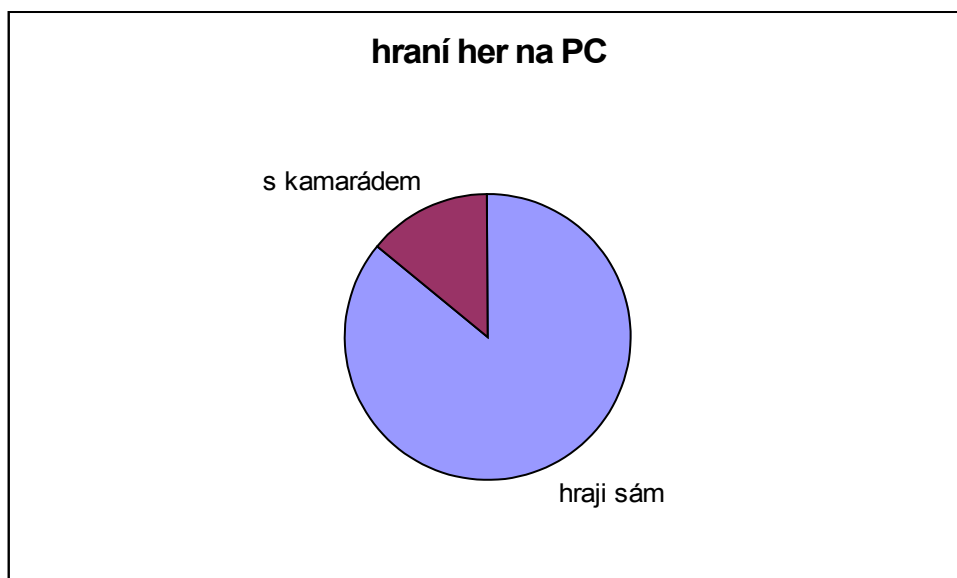
Interpretace výsledků:

Na základě předchozí otázky bylo zjištěno, že žáci tráví průměrně u PC 3,4 hodiny. Druhou otázkou byla zjišťována nejčastější činnost na PC. Podle údajů v dotazníku je hraný počítačových her. Je otázkou jak by se změnila odpovědi, kdyby všichni žáci měli připojení na internet, protože hned na druhém místě se objevil internet, který uvedli 4 žáci a těsně za ním komunikace na internetu – 3 žáci. Pokud by se přičetlo stahování programů a tvorba webových stránek, je práce s internetem jasně na prvním místě, i když všichni žáci možnost připojení nemají.

Hraní her na PC

položka č. 3

Žáci měli uvést zda hrají hry na PC nebo s partnery. Na výběr měli možnosti : sám, s kamarádem, s více lidmi.

Graf 4: Hraní her

Interpretace výsledků:

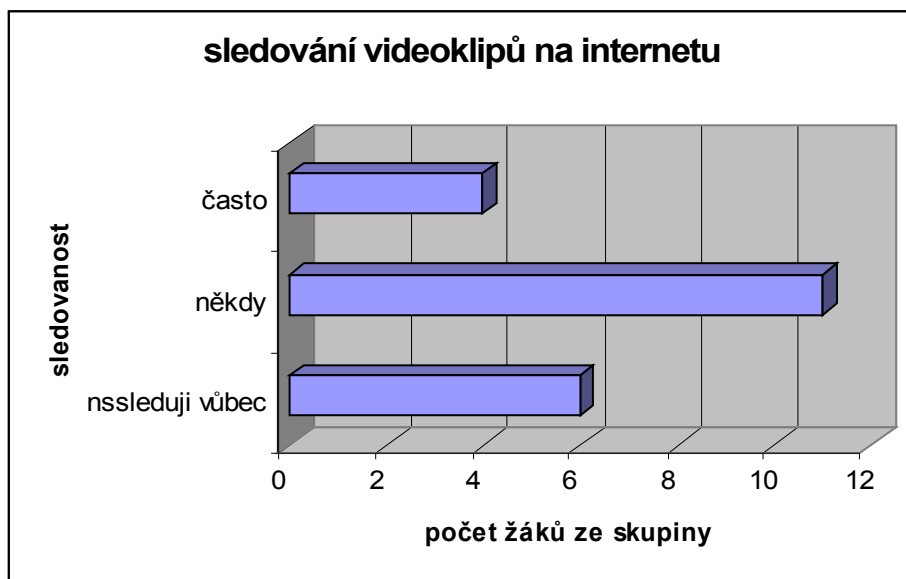
Otázkou bylo zjišťováno zda žáci tráví čas při hraní her na PC sami, bez komunikace a spolupráce s někým dalším nebo zda je hraní her záležitost společenská a je k ní potřeba více osob.

Velmi překvapivý byl výsledek, kdy 18 žáků ze skupinu uvedlo, že hrají hry sami. Nedochází při hře tedy k žádné komunikaci ani spolupráci se spoluhráči. Opět jedním z faktorů, který může ovlivnit tuto skutečnost je možnost připojení k internetu.

Sledování videoklipů na internetu

Položka č. 4

Žáci měli odpovědět zda sledují videoklipy, které jsou natočeny jejich vrstevníky. Měli možnost volit ze tří možností : vůbec někdy často

Graf 5: Sledování videoklipu na internetu

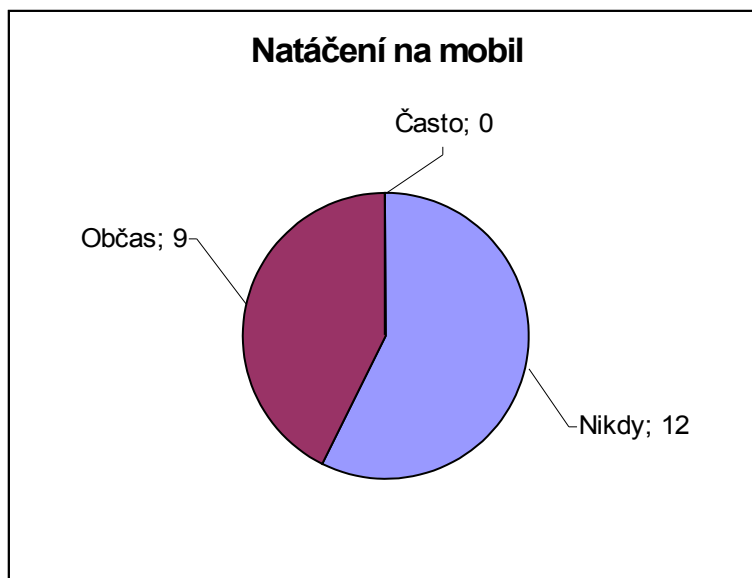
Interpretace výsledků:

11 žáků ze skupiny příležitostně prohlíží videoklipy, které jejich vrstevníci nahrávají a umisťují na internet. Jen 6 žáků ze skupiny uvádí, že se na tyto videoklipy nedívá a 4 ze skupiny uvádějí, že je sledují často.

Natáčení videa prostřednictvím mobilního telefonu ve škole.

Položka č.5

Žáci měli odpovědět na otázku, zda sami natáčení prostřednictvím mobilu, to co se děje ve škole. Opět měli možnost volit ze tří možností: nikdy občas často

Graf 6: Nahrávání videoklipů ve škole prostřednictvím mobilního telefonu

Interpretace výsledků:

K nahrávání dění ve škole prostřednictvím mobilního telefonu se přihlásilo 9 žáků ze skupiny, zbývajících 12 žáků nikdy mobilní telefon k zaznamenávání dění ve škole nepoužilo. Jedním z faktorů, proč se tak nestalo, může být, že jejich mobilní telefonu nejsou k nahrávání videoklipů uzpůsobeny a tudíž nemají všichni žáci stejné podmínky. Otázkou zůstává, kolik žáků by se k menšině připojilo, pokud by měli odpovídající vybavení.

Natáčení reálných situací

Položka č 6

Souvisí s položkou č. 5, bylo zjišťováno, zda žáci natáčejí jen to co je reálné. Žáci měli odpovědět na otázku v souvislosti s otázkou č. 5, natáčím jen reálné situace. Na výběr měli z možností: ano ne

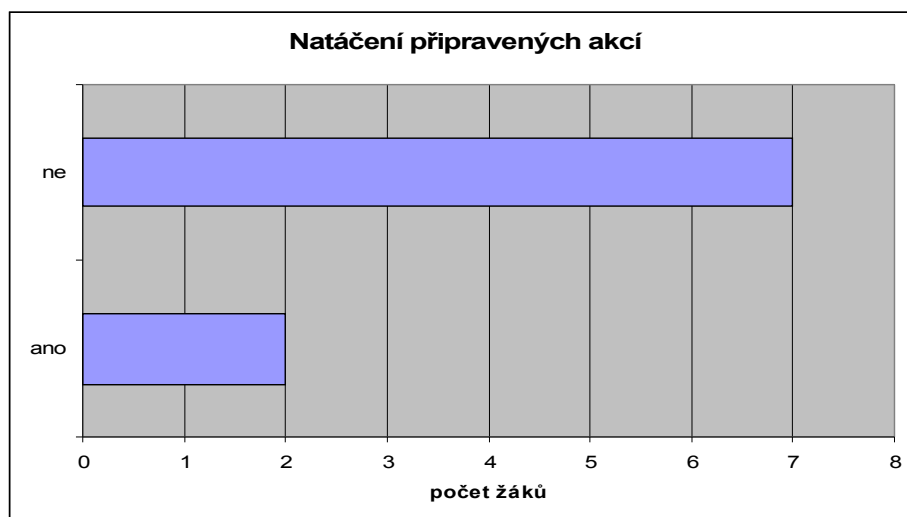
Interpretace výsledků:

Z celé skupiny se vyčlenilo 9 žáků, kteří natáčení prostřednictvím mobilního telefonu, to co se děje ve škole, z těchto 9 žáků všichni shodně uvádějí, že natáčejí reálné situace, které se ve škole dějí.

Natáčení připravených akcí

položka č.7

Otázka souvisí s položkou č. 6, žáci měli odpovědět na otázku zda situace které natáčejí na mobilní telefon jsou připravené. Měli na výběr dopovědi : ano ne

Graf 7: Natáčení připravených akcí

Interpretace výsledků:

Z devíti žáků, kteří používají mobilní telefon ve škole k natáčení různých situací, dva uvedli, že kromě situací které jsou reálné a nepřipravené, natáčejí i situace, které jsou zinscenované a připravené.

Natáčím jen spolužáky

Položka č.8

Otázka souvisí s položkou č. 6. Žáci měli odpovědět na otázku zda natáčí nejen své spolužáky. Na výběr byla možnost – ano ne

Interpretace výsledků :

Všichni účastníci skupiny, kteří ve škole používají mobilní telefon k natáčení různých situací, shodně uvedli, odpověď ne, z čehož vyplývá, že kromě svých spolužáků a vrstevníků natáčejí i další osoby.

Natáčím učitele a jiné dospělé osoby

Položka č. 9

Otázka opět souvisí s položkou č. 6. Žáci měli odpovědět na otázku, zda natáčejí učitele a jiné dospělé osoby. Měli na výběr z možností - ano ne

Interpretace výsledků:

Všichni účastníci potvrdili, že kromě svých spolužáků natáčí ve škole prostřednictvím mobilního telefonu i své učitele a jiné dospělé osoby.

Umístění nahrávek na internetu

Položka č. 10

Otázka souvisí s položkou č. 6. Žáci měli odpovědět, zda své nahrávky zveřejnili na internetu. Na výběr měli z možností - ano ne

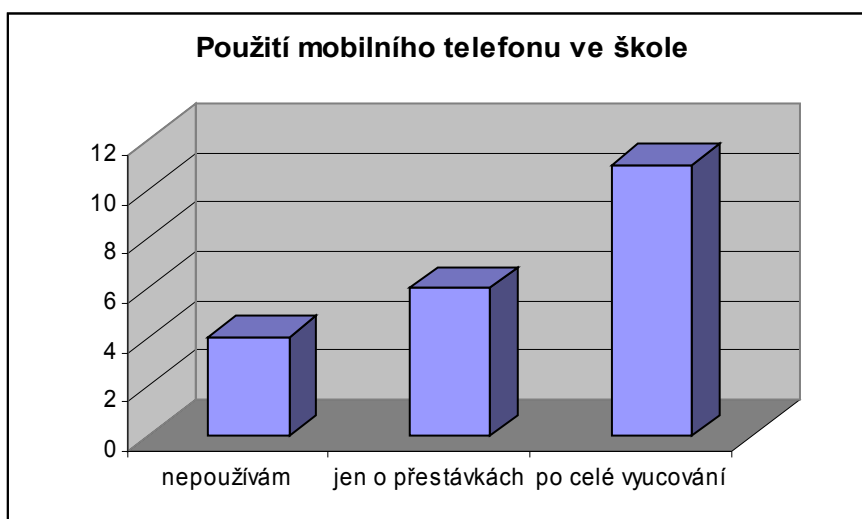
Interpretace výsledků:

Ze skupiny 9 žáků, kteří uvádějí, používání mobilního telefonu k natáčení reálných či připravených situací ve škole, čtyři uvádějí, že své nahrávky prezentují na internetu. Nahrávky svých spolužáků, učitelů a jiných osob ze školy tedy veřejně zpřístupňují, bez vědomí osob, kterých se nahrávka týká.

Použití mobilního telefonu ve škole

Položka č. 11

Žáci měli odpovědět na otázku používání mobilního telefonu ve škole. Na výběr měli z těchto možností: nepoužívám jen o přestávkách po celé vyučování

Graf 8: Použití mobilního telefonu ve škole

Interpretace výsledků:

Na otázku použití mobilního telefonu ve škole jen 4 žáci z celé skupiny 21 účastníků odpověděli, že mobilní telefon ve škole nepoužívají, 6 žáků odpovědělo, že používají mobilní telefon jen o přestávkách a zbývajících 11 potvrdilo používání mobilního telefonu po celou dobu vyučování včetně vyučovacích hodin.

Používání mobilního telefonu v hodině

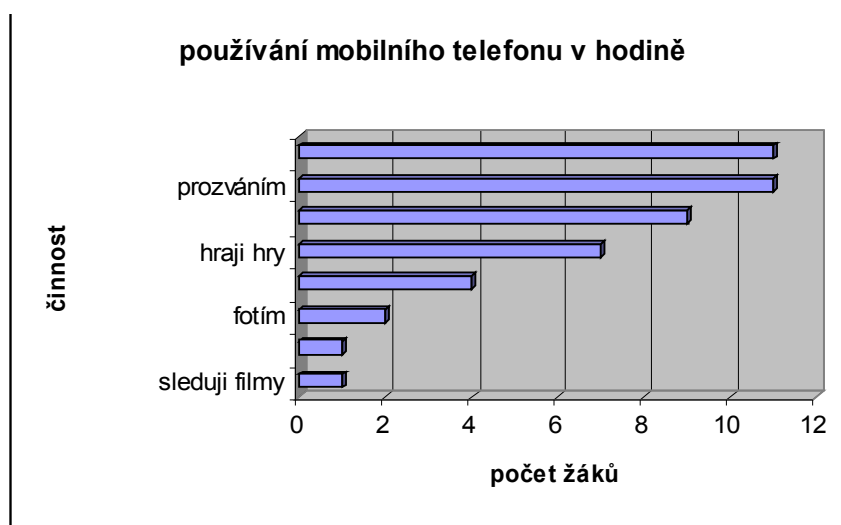
Položka č. 12

Otázka souvisí s položkou č. 11, žáci, kteří používají mobilní telefon během celého vyučování, měli odpovědět, k jaké činnosti telefon používají. Na výběr byly tyto odpovědi:

fotím, píšu SMS/MMS, prozváním kamarády, natáčím, poslouchám hudbu, telefonuji, hraji hry, internet

Použití mobilního telefonu v hodině	Počet žáků
internet	1
focení	2
natáčení	4
Hraní her	7
Poslech hudby	9
Prozvánění	11
Psaní SMS, MMS	11

Tab. 12: Používání mobilního telefonu ve škole

Graf 9: Používání mobilního telefonu v hodině

Interpretace výsledků:

Všichni žáci, kteří uvádějí používání mobilního telefonu během celého vyučování skutečně telefon během hodin používají k různým činnostem. Nejčastější činností je psaní SMS, MMS, a prozvánění jiných telefonů. Většina žáků z uvedené skupiny během vyučování poslouchá hudbu nebo hraje hry. To znamená, že většina žáků nemůže sledovat výuku či se soustředit na výklad učitele, protože se věnuje jiným činnostem a narušuje tím výuku.

Závěry vyplývající z dotazníku

Cílem dotazníku bylo zjistit jakým způsobem mládež využívá informačních a komunikačních technologií ve svém volném čase a ve škole.

Průzkumu se zúčastnilo 21 chlapců, žáků odborného učiliště, ve věku 15 – 17 let. Respondenti jsou žáky jedné třídy.

Dotazník prokázal, že většinu svého volného času tráví členové této skupiny u počítače. Nejčastější činností je hraní her, které většina respondentů hraje sama, bez kontaktu s druhou osobou. Další oblíbenou činností je sledování videoklipů svých vrstevníků na internetu. Protože současné mobilní telefony umožňují natáčení takových videoklipů kdykoli a kdekoli mají žáci možnost si je natáčet sami. K natáčení takových videoklipu mobilním telefonem se hlásí téměř polovina respondentů ze skupiny. Také ve v průběhu vyučování většina respondentů běžně používá mobilní telefon k různým činnostem. Dotazník prokázal, že informační a telekomunikační technologie, ovlivňují chování mládeže nejen v jejich volném čase ale i v průběhu vyučování.

5.5 Interview

Cíl interview. Zjistit jak média ovlivňují sociální vztahy mládeže
Druh interview: Polostrukturované
Způsob záznamu interview: Průběh interview byl zaznamenáván písemně, za pomoci pomocníka, který otázky i odpovědi zaznamenával v průběhu rozhovoru.

Schéma interview se žákem

Jméno žáka: Martin S
Ročník 1.
věk: 16 let
Datum interview: 15 listopadu 2007

Úvodní část

Interview probíhalo v kabinetě třídního učitele, za přítomnosti třetí osoby, která celý průběh písemně zaznamenávala. Základní otázky byly předem připraveny. Klient byl seznámen s cílem práce. K navázání kontaktu a přátelské atmosféry byly využity otázky týkající se značky a funkcí mobilního telefonu, se kterým se mládež velmi ráda prezentuje.

Hlavní část

1. Co nejčastěji děláš ve svém volném čase?

Hraji hry na PC, nebo si povídám s kamarády na internetu.

S kým hraješ hry na PC?

S počítačem.

Proč nemáš žádné spoluhráče?

Hry mě nejvíc baví, když je hraji sám, můžu si je hrát, kdy chci a nemusím se starat o to, kdy má kdo čas.

2. Jakým způsobem si povídáš s kamarády na internetu, píšete si nebo spolu mluvíte?

Většinou si jen píšeme, nemám počítač vybavený programem na mluvení.

Píšeš si jen s lidmi, které znáš?

Píši si s kamarády, ale i s neznámými lidmi, se kterými se na internetu seznámím.

Věříš tomu co o sobě na internetu říkají?

Ano, jsou to kamarádi.

Pokud se bavíš s někým neznámým, novým, píšeš o sobě vždy pravdu?

Někdy ne, třeba když píšu co dělám za sporty a přitom moc nesportuji.

Jak vyjadřuješ své pocity, při psaní na internetu, například radost, smutek, smích?

Často používám smajlíky, nebo to přímo napíšu, že se směji.

3. Používáš mobilní telefon ve škole

Ano, mobilní telefon mám pořád u sebe, stále mě někdo prozvání, tak musím vědět, kdo to je, a taky musím dopovídat na zprávy.

Používáš telefon k focení a natáčení videoklipů?

Natáčím kamarády a spolužáky

Ptal jsi se někdy spolužáků, zda jim natáčení vadí?

Neptal, to je přeci normální, že se natáčíme, je to zábava, a když to někomu vadí, tak mi to stejně nemůže zakázat.

Zveřejnil si někdy své nahrávky na internetu?

Ano, aby se na ně mohli všichni podívat, hlavně ty na kterých jsou třeba naštvání učitelé, když nám za něco nadávají.

Uvědomil jsi si někdy, že by jsi mohl někomu svým jednáním ublížit?

Ublížit? Jak? Ne to si nemyslím.

4. Dostal jsi někdy nepříjemnou zprávu od někoho neznámého?

Ano už několikrát mi přišel e-mail od cizího člověka, který se mi nelíbil.

Prozvánělo někdy tvůj telefon neznámé číslo, nebo skryté číslo?

To se stává často.

Jaký máš pocit, když ti přijde zpráva od cizího člověka nebo tě prozvoní neznámé číslo?

Jsem naštvaný, protože nevím kdo to je.

Měl jsi z toho člověka někdy strach?

Ne strach ne.

Svěřil jsi se někomu z dospělých s touto situací?

Žádnému dospělému jsem se nesvěřil, jen svým kamarádům.

Stává se něco podobného i tvým spolužákům?

Ano, to se děje docela běžně.

Závěrečná část

Poděkování klientovi za spolupráci.

Během interview probíhala nejenom verbální komunikace, ale i komunikace neverbální. Klient po příchodu do kabinetu působil sebejistým dojmem, jeho zevnějšek byl upravený, čisté sladěné oblečení, upravené vlasy s použitím gelu, tvář se známkami akné, ruce čisté s ostříhanými nehty. Postoj vzpřímený, přirozený. Při rozhovoru seděl uvolněně, často používal gesta k dokreslení odpovědí. Během odpovědí navazoval oční kontakt, usmíval se.

Ve verbálním projevu bylo nápadné časté použití vsuvky „jako“, projev byl hlasitý a srozumitelný.

Schéma interview se žákem

Jméno žáka:	Honza Š.
Ročník	1.
věk:	16 let
Datum interview:	17. listopadu 2007

Úvodní část

Interview probíhalo v kabinetě třídního učitele, za přítomnosti třetí osoby, která celý průběh písemně zaznamenávala. Základní otázky byly předem připraveny. Klient byl seznámen s cílem práce. K navázání kontaktu a přátelské atmosféry byly využity otázky týkající se značky a funkcí mobilního telefonu, se kterým se mládež velmi ráda prezentuje.

Hlavní část

1. Co nejčastěji děláš ve svém volném čase?

Hraji hry na PC

S kým hraješ hry na PC?

Sám, někdy s bratrem.

Baví tě víc, když hraješ sám, nebo když hraješ s bratrem?

Raději hraji sám, bratrovi to ještě moc nejde.

Proč nehraješ s kamarády, nebo spolužáky?

Nevím, ještě jsem nikomu neříkal.

2. Komunikuješ se svými kamarády nebo spolužáky přes internet?

Píšu si s lidmi se třídy skoro každý večer.

Píšeš si jen s lidmi ze třídy, nebo se seznamuješ i s jinými lidmi?

Na chatě se občas objeví někdo nový, tak si s ním píšu.

Věříš tomu co o sobě na internetu říkají?

Ano.

Pokud se bavíš s někým neznámým, novým, píšeš o sobě vždy pravdu?

Ano.

Když píšeš zprávu vyjadřuješ nějak své pocity, radost, smutek.

Někdy napíšu, že mám radost, nebo že jsem smutný.

3. Používáš mobilní telefon ve škole

Ano, používám ho stále a všude.

Používáš telefon k focení a natáčení videoklipů?

Ne, jen píšu sms a prozváním.

Telefonuješ někdy přímo se svými spolužáky nebo kamarády?

Ne se spolužáky ne, telefonuji jen, když mi volají rodiče.

4. Dostal jsi někdy nepříjemnou zprávu od někoho neznámého?

Ano.

Byla ta zpráva nepříjemná?

Ano.

Čeho se ta zpráva týkala?

Někdo mi psal, že mě zabije.

Byla to jen jedna zpráva nebo jich bylo víc?

Bylo jich asi padesát.

Ty zprávy chodí stále?

Ne, už dlouho žádná nepřišla.

Řekl jsi o zprávách někomu dospělému?

Ne.

Svěřil jsi se někomu ze svých spolužáků?

Ne, smáli by se mi.

Jak jsi se při čtení zpráv cítil?

Nejdřív jsem měl strach, pak mi to bylo jedno.

Závěrečná část

Poděkování klientovi za spolupráci.

Při interview klient působil velmi nervózním, nevyrovnaným dojmem, při postoji měl svěšená ramena. Oblečení bylo vkusné, čisté a upravené. Honza byl učešaný, měl čisté ruce s okousanými nehty. Při sezení seděl jen na okraji křesla s nohama těsně u sebe a rukama složenýma v klíně. K očnímu kontaktu při rozhovoru nedocházelo, klient se díval před sebe nebo do země. Verbální projev byl tichý. Při otázkách, které se týkaly zpráv od neznámé osoby, se tvářil nepřístupně a bylo vidět, že jsou mu otázky nepříjemné.

Shrnutí interview

Cílem interview byl zjistit jak média ovlivňují sociální vztahy mládeže. Bylo zjištěno, že klienti tráví většinu svého volného času u PC na úkor jiných volnočasových aktivit. Čas strávený u PC je věnován kromě hraní her také komunikaci a navazování nových kontaktů. Při navazování nových kontaktu jsou klienti důvěřiví a málo opatrní. Mobilní telefon je běžnou součástí vyučovací hodiny a odvádí pozornost klientů od výuky. Klienti se setkali i s kyberšikanou, ale nesvěřili se svým problémem žádné dospělé osobě.

6. Závěr

Cílem bakalářské práce bylo zjistit jak média ovlivňují chování učňovské mládeže. Průzkumem se potvrdila hypotéza, že mladí lidé v této skupině dávají přednost pasivnímu sledování DVD a CD s filmovou produkcí a hudbou před jinými volnočasovými aktivitami. Velmi oblíbenou aktivitou je hraní her na PC a komunikace prostřednictvím internetu. Mezi nejméně preferovanými aktivitami se objevilo navštěvování různých zájmových kroužků. Zde je zapotřebí si položit otázku, zda je vůbec pro mladistvé s hraniční inteligencí dostatečná nabídka zájmových aktivit, což by mohlo být předmětem dalšího průzkumu. Průměrně tráví každý respondent ze skupiny 3,4 hodiny svého volného času u PC. kdy je nejčastější činností individuální hraní her. Další činností je využívání internetu ke komunikaci a sledování videoklipů vrstevníků, což vede k napodobování a používání mobilního telefonu k natáčení a focení během vyučování i mimo vyučování. Více než polovina respondentů uvádí, že mobilní telefon běžně používají po celou dobu vyučování, odvádí jejich (již tak omezenou) pozornost od výuky.

Respondenti dávají přednost komunikaci pomocí moderních komunikačních technologií před osobním kontaktem, tím se potvrzuje hypotéza, že používání nových komunikačních technologií má vliv na sociální vztahy učňovské mládeže. Vztahy ve skupině nevybočují z normálu, jsou zde členové oblíbení, trpění i neoblíbení.

Přínosem této práce je zjištění, že se děti běžné setkávají se šikanou pomocí mobilního telefonu či elektronické pošty a dospělí o této situaci nemají tušení. Proto si myslím, že by se této problematice měl věnovat podrobnější výzkum.

7 Návrh opatření

Na Základě jištěných poznatků, navrhuji uplatnění mediální výchovy ve výuce, buď jako samostatného předmětu, nebo v rámci předmětu jiného (občanská nauka, český jazyk). Mediální výchova by se měla zaměřovat na případná rizika, která vyplývají z přílišné důvěřivosti při komunikaci na internetu, upozornit na nebezpečné situace a jak se v nich zachovat. Seznámit žáky s právy na ochranu osobnosti, jak se zachovat v případě, že jim někdo vyhrožuje prostřednictvím mobilního telefonu nebo elektronické pošty.

Informovat učitele i rodiče o množících se útocích prostřednictvím nových komunikačních technologií.

8 Seznam informačních zdrojů

BECKER, G.E. *Lehrer lösen Konflikte*. Birkenau: 2006. ISBN 13: 978-3-407-22178-9, ISBN 10: 3-407-22178-0,

GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. 1. vyd. Brno: 2000. ISBN 80-85931-79-6.

HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*. 1. vyd. Praha: 2004. ISBN 80-7178-927-5.

JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. 1. vyd. Praha: 2001. ISBN 80-7178-535-0.

KRAUS, Blahoslav, aj. *Člověk – příroda - výchova, K otázkám sociální pedagogiky*, 1. vyd. Brno: 2001. ISBN 80-7315-004-2.

MACHÁČKOVÁ, Pavla. *Psychologie dnes*. 2007. č.9, s 50. ISSN 1212-9607.

NĚMEČEK, Jiří, aj. *Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času*. 1.vyd. Brno: 2002. ISBN 80-7315-012-3.

PÁVKOVÁ, Jiřina, aj. *Pedagogika volného času, Teorie,praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času*. 1. vyd. Praha: 1999. ISBN 80-7178-295-5.

PEŠATOVÁ, I., ŠVINGALOVÁ, D. *Analýza psychosociálně patologického případu*. 1. vyd. Liberec: 2004. ISBN 80-7083-803-5.

SAK, Petr. *Mládež na křižovatce, sociologická analýza postavení mládeže ve společnosti a její úlohy v procesech evropeizace a informatizace*. 1. vyd. Praha: 2004.

ISBN 80-86320-33-2.

SOCHŮREK, Jan. *Nástin vybraných problémů forenzní psychologie, II. část*. 1. vyd. Liberec: 2002. ISBN 80-7083-680-6.

ŠVARCOVÁ, Iva. *Mentální retardace*. 1. vyd. Praha: 2000. ISBN 80-7178-506-7.

ŠVINGALOVÁ, Dana. *Teorie a praxe případové práce ve speciální pedagogice*. 1. vyd. Liberec: 2004. ISBN 80-708-3-819.

TOMICKÁ, Václava, ŠVINGALOVÁ, Dana. *Vybrané kapitoly k integraci ve školství*. 2. opravené vyd. Liberec: 2002. ISBN 80-7083-657-1.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychologie problémových dětí a mládeže*. 1. vyd. Liberec: 2000. ISBN 80-7083-378-5.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 3. rozšířené vyd. Praha: 2004. ISBN 80-7178-802-3.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Úvod do vývojové psychopatologie III., vzdělávací handicap – postižení schopností nezbytných k učení*. 1.vyd. Liberec: 2003. ISBN 80-7083-609-5.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Komplexní problematika školního neúspěchu*. 2. nezměněné vyd. Liberec: 1996. ISBN 80-7083-174-X.

VÍTKOVÁ, Marie, aj. *Integrativní speciální pedagogika, Integrace školní a sociální*. 2. rozšířené a přepracované vyd. Brno: 2004. ISBN 80-7315-071-9-

9 Seznam Příloh

Příloha č. 1 Obliba volnočasových aktivit (viz text – s. 28)

Příloha č. 2: Dotazník (viz text – s. 31)

Příloha č.3: Dotazník (viz text – s. 42)

Oblíbenost volnočasových aktivit

Dotazník

Otázka č. 1

Napiš tři jména svých nejbližších kamarádů ze skupiny

1.
2.
3.

Otázka č. 2

Z uvedené tabulky vyberte tři učitele, kteří jsou vašimi nejoblíbenějšími

Jiří Votava	Ing. Jan Kopecký
Mgr. Miroslava Hrůzová	Libor Kovář
Luděk Cibulka	Věra Kukačková DiS
Mgr. Romana Hrudková	Josef Čáp

1.
2.
3.

Otázka č. 3

Z uvedené tabulky vyberte tři vyučovací předměty, jejichž obsah považujete za nejzajímavější.

Tělesná výchova	Oprávenství
Český jazyk	Technologie
Výpočetní technika	Anglický jazyk
Matematika	Odborný výcvik

1.
2.
3.

Otázka č. 4

Poznatky kterých tří vyučovacích předmětů jsou pro vás nejužitečnější, respektive o kterých se domníváte, že je v současném i budoucím životě využijete. Vyber předměty uvedené v tabulce – otázka č. 3.

1.
2.
3.

Otázka č. 5

Které tři vyučovací předměty jsou pro vás nejobtížnější, na které se musíte nejvíce připravovat? Vyber předměty uvedené v tabulce – otázka č. 3.

1.
2.
3.

Dotazník

chlapec

dívka

věk 15 16 17

1. Kolik průměrně denně trávíte u PC ve svém volném čase (v hodinách

žádný, 1, 2, 3, 4, 5, 6 i víc

2. Nejčastější činnost na PC

3 Hry na PC hraji nejraději sám s kamarádem s více lidmi

4 Sleduji videoklipy na internetu (nahrané mými vrstevníky)

vůbec někdy často

5 Nahrávám na mobil co se děje ve škole nikdy občas často

6 Natáčím reálné akce ano ne

7 Natáčím připravené akce ano ne

8 Natáčím jen spolužáky ano ne

9 Natáčím i učitele a jiné dospělé osoby ano ne

10 Dal jsem své nahrávky na internet ano ne

11 Používám mobil ve škole nepoužívám jen o přestávkách po celé vyučování

12 Činnost ke které mobil používám během hodin (zaškrtni i více možností)

fotím píšu SMS/MMS prozváním kamarády natáčím

poslouchám hudbu telefonuji hraji hry internet